

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De Amplificatione Liber Qvintvs. Ac Primvm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

possitis, aut quare, aut quomodo, at tantummodo sine suspitione latrabitis, crura quidem nemo vobis suffringet, sed si ego vos bene noui, literam illam, cui vos vique eo inimici estis, vt etiam alias omnes oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt postea neminem alium, nisi fortunas vestras accusare possitis.

Et hæc de similitudine: dissimilitudo illi opposita fit, cum ea, quæ simul comparan-

tur, diuersa esse ostenduntur, vt

*Soles occidere, & redire possunt,
Nobis cum semel occidit breuis lux,
Nox est perpetua vna dormienda.*

Eius tota ratio ex similitudine satis manifestè colligitur: Vfus verò in confutatione similitudinum, potissimum vigere solet.

Finis libri quarti.

DE
A M P L I F I C A
T I O N E
LIBER QUINTVS.
A C P R I M V M:

De vitio male Amplificationis.

CAPVT PRIMVM.

Ocorum tractationi satis opinor appositè subiungetur amplificatio, quæ ex locorum congerie coalescere, atque innutiri solet.

Dici non potest, quam varij sint in hac parte tenuiorum Rhetorum errores, qui hoc vnum rati decus eloquentiæ: si amplificent, neque circumspectè res obseruant, neque modum vllum tenent; sed dum augendi studio pruriunt in omnibus, importunissima garrulitate miseras aures obruunt.

Haud scio an vllum sit vitium, magis à vera germanaque eloquentia alienum, quam incepta, & puerilis amplificatio rerum, & sententiarum inanis, vanoque strepitu verborum intemperantiùs lasciuicas. Cui enim

non patiunt nauseam illæ lentæ circumductiones, quas postquam cum tædio exfortuetis, oratione permolesta fatigatus, coeris Laonicum illud exclamare; *Nihil est præter vocem.*

Et sunt, qui huiusmodi amplificatores eloquentes putant. Ego cum prudentia, quæ prima pars est eloquentiæ; sint expertes, ineptos, & pueriles censeo, quin arbitror plus ad vim dicendi facere sententiam appositè dictam, quam totam illam redundantiã puerilis ingenij.

Quæ est igitur (dices) optima ratio amplificationis? magnum est definire, & multum ad totam dicendi rationem facit.

Siquidem rectam amplificationem *Ora differat bonioris animam* eloquentes viri nominarunt, na amplificationis arbitror in eo differre magnorum *cario à mala.*

Nihil tam alium ab eloquentia quã puerilis amplificatio.

Quomodo differat bona.

Cc

oratorum amplificationem, à puerili quadam congerie, quòd illa rerum, & sententiarum magnitudinem paulatim succrescentem, cum iusto circumspectorum verborum pondere contineat: Hæc verbis, & nugis, inani quodam strepitu ad imperitarum aurium insidias luxuriantibus humiliter intumescat.

Itaque, ut summus aliquis, & rei militaris pericissimus Imperator, ad operosam quandam expeditionem lectissimum iuuentutis florem deligit, quem armis, animisque incitatum mittit in adversarios. Sic novi oratores, ubi rem amplificandam vident, & id præstantis esse, ut plurimum opus eloquentiæ, non minutias quasdam consecantur, sed illustria quæque in locum unum optima ratione distributa coagmentant, quòd totius orationis vis, & amplitudo plenior futura sit. At contra ignavi Rhetores imbecillam, & propè ferulem gregariorum multitudinem centuriant, quàm nihil potest esse contemptius.

Nec immeritò Longinus Criticus tales amplificatores perstringit, qui vel varietate distendunt, vel quisquiliis, & ramentis faciunt orationem:

Φλοῖωδῃ ἄσπερνα, καὶ σχολικὰ ἔγγαλα πονηρῆς, λυμάνεται γὰρ ταῦτα τὸ ὅλον ὡς αὐτὰ ψήγματα ἢ ἀραιώματα ἐμπαιζόντα μεγέθη συνοικοδομήματα.

Si ingeniosam oratoris amplificationem consideres, dicas te eximiam structuram, quadratis lapidibus, præclaro inter se nexu coherentibus compositam intueri: si contra futilem, & amplificatorum orbem, parietes videbuntur luto, paleis, & calculis malè obducti, hiantibus undique rimis dissuti. Quo igitur hoc vitium in graui præsertim eloquentia foedum declinari possit, nonnulla præcipienda sunt.

Quid sit amplificatio, & quotu-
plex.

Et de optimo caractere amplifi-
cationis.

CAPVT. II.

Circumfertur ab antiquis Rhetoribus, sed non satis peritis amplificationis nimis vaga definitio, qua dicitur λόγος μέγεθος, περιμύδεις τοῖς ὑποκειμένοις: Oratio magni-

tudinem addens rebus subiectis. Nimis inquam diffusa est hæc definitio, nam troporū, & affectuum potest esse communis, ut rectè obseruat Longinus Criticus: siquidem illa magnitudine quadam efferunt orationem.

Alia est natura sublimitatis, quam ὑψὸς vocant, alia amplificationis: sublimitas est in attollèda, amplificatio in fundenda oratione, illa in vi, hæc in lecta multitudine, illa magis spectat qualitatem, hæc quãtitatis, & diffusionis ratione habet. Est igitur amplificatio σύμπληρασις ἀπὸ πάντων τῶν ἐμπερομένων τοῖς πράγμασιν ὀρίων, καὶ τόπων ἰσχυροποιῦσα τῇ ἐπιμονῇ τοῦ χροτασκευαζόμενου. Plenitudo quædam, quæ ex omnibus rerum adiunctis, terminis, & locis, commoratione roborat orationem.

Primum igitur est plenitudo non redundantia, quò planè significat per amplificationem fieri corpus orationis, venusta quadam plenitudine confurgens, non tumore distentum.

Hæc autem plenitudo non petitur ex inani furo verborum, vel strepitu numerorum, sed ex optimis quibusque rerum adiunctis, idcirco addidit ἀπὸ τῶν πάντων τῶν ἐμπερομένων πρὸς πράγμασιν.

Postremo loco modum amplificationis docuit, cum ait fieri τῷ ἰσχυρισμῷ frequentatione scilicet, & commoratione, non quod eadem etiam, atque etiam semper iteranda sint, sed quod idem varijs adiunctis sit illustrandum, quod eodem in loco indicat his verbis.

ἕτερα ἑτέροις ἐπισηκλυόμενα μεγέθη συνεχῶς ἐπαισάχεται καὶ ἐπίβασιν, aliæ alijs veluti in orbem circumductæ magnitudines continenter ingeruntur per gradationem.

Duo autem sunt præcipua ferme amplificationis genera, vnum fit per augmentum, quod propriè vocatur αὐξήσις alterum per δυνάμιν, siue exaggerationem: hoc inter, αὐξήσις, & δυνάμις conuenit, quod utraq; ampliorem faciat orationem, sed illa plus habet diffusionis, & ambitiosi ci. cuius: hæc adiunctis rerum, & ponderibus magis auget, quàm verbis.

Itaque in celsa illa exaggeratione, paucis aliquando res in summam extollitur magnitudinem, cum adiuuncta varia, atque epihæta aliud, atque aliud significantia, per gradatio-

nem.

nem aliquam intorquerur; in fusa autem amplificatione nihil noui persape affertur, sed vnum, atque idem diuersis sententijs, per iustam commorationem dicitur, & figuris dumtaxat variatur. Exemplum *Senótiws* sic illud ex Demosthene, hominem à communi vita, & omni morum urbanitate alienum, calumniatorem, tetrum, funestum, generis humani hostem describit his verbis.

Demost. i. in Aristog. 73.

Οὐχὶ τὴν πολιτικῶν ἀγαθῶν, καὶ ἐπὶ οὐδὲν τὴν ψυχὴν διαΐθει, οὐ τέχνης, οὐ γεωργίας, οὐδὲ ἄλλης ἐργασίας οὐδεμίας ἐπιμελείται. οὐ φιλανθρωπίας, οὐχ' ὁμιλίας οὐδεμίας κοινωνεῖ. Ἀλλὰ πορεύεται διὰ τῆς ἀγορᾶς, ὡσπερ ὄφις, ἢ σκορπιός, ἠρκύως τὸ κέντρον, ἀπὸν δεῦρο καί κισσε σκοπῶν τῆν συμφορὰν ἢ βλαττημίαν, ἢ κακὸν τε προσρήσασθαι, καὶ κατασῆσας ἐς φόβον ἀργύριον πράττειται, οὐδ' προφοιτᾷ πρὸς τὰ τῆτων τὸν πόλεον κερεῖαν, ἢ μωροπολίω, ἢ τ' ἄλλων ἐργαστηρίων οὐδὲ πρὸς ἕν ἄλλ' ἄσπεισθαι, ἀνέδρουσθαι ἀμύχτος, οὐ χάριν, οὐ φιλίαν, οὐδὲ ἀλλ' οὐδὲν ὧν ἀνθρώπος μέγιστος γινώσκων, μετ' ὧν δὲ οἱ ζωγράφοι τοὺς ἀσεβεῖς χαράσσειν εἰς ἀδύ, μετὰ τῆτων, μετ' ἀρεῶν, καὶ βλασφημίας, καὶ φθόνου, καὶ σάσεως, καὶ νεύου περιέρχεται.

Vide, vt non vnum, atque idem dicit, sed nouis semper sententijs, nouis verbis rem eadem frequentat, & attollit.

Nullum (inquit ciuiliū) bonorum ynquā attingit, quo animum excoleret suum : Non bonas artes, non agriculturam, non industriam denique ullam curat, nullius humanitatis, & communis vsus est particeps : Sed incedit per forum, quasi serpens, aut scorpium exerto spiculo, huc, & illuc prospectans. Si cui noxam, aut calumniā, aut aliquod aliud malum afflare, vel saltem timorē incutere possit, vt inde pecuniam conficiat.

Nunquam frequentat tonstrinas, vnguentarias, aut alias officinas, in quas coetus hominum confluere solent, sed nefarius, extorris, expers societatis humanae, non gratiam, nō amicitiam, non quidpiam aliud eorum nouit, quibus honestas vitæ continetur.

At si quos pictores inter consceleratos, insecrosum supplicij addictos pingere solent,

cum ijs versatur in omni execratione, blasphemia, inuidia, seditione, iurgijs, & contentionibus perpetuis volutatus.

Hæc vna est ex Demosthenis amplificationibus valde insignis, & opulenta, quam Cicero imitatus libro quarto ad Herennium in imagine Sycophantæ, & calumniatoris. Vides in hoc exemplo amplam circumferri orationem, & maiestate plenissimam, quo pacto autem id fieri contingit animaduerte. Non amplificat ludens in sustentationibus, & locis communibus. Quid igitur præstat? res rebus etiam, atque etiam auget.

Primum, hominem omnis industrie, & ciuilijs vitæ ignarum ostendit. Dein de, vt serpentem, & scorpionem exerto calumniæ aculeo depingit; mox virus, & damna, & clades. Tandem extortem facit sacrorum, religionum, vitæ communis. Postremo, cum damnatorum apud inferos picturis assiduò versantem. Ita alia, atque alia subinde facies orationis, cum grata simul, & terribili varietate collucet, & in imensam attollitur grauitatem.

Nec verò cum idem hoc genus attingit, inferior est Demosthenæ Marcus Tullius. Nam, vt cæteras omittam, quàm densa est, & acris, & volubilis hæc amplificatio.

Vestramque simul Iudices æquitatem, & mansuetudinem vna mater oppugnat. At que mater? quam cœcam -crudelitatem, & scelere ferri videtis, cuius cupiditatem nulla vquam turpitudine retardauit, quæ vitij animi in deterrimas partes iura hominum conuertit omnia: cuius ea stultitia est, vt eam nemo hominem; ea vis, vt nemo feminam; ea crudelitas, vt nemo matrem appellare possit. Atque etiam nomina necessitudinum, non solum naturæ nomen, & iura mutauit. Vxor generi, nouerca filij, filia pellex. Item Philip. 13. num. 18.

Qua enim in barbaria quispiam tam teter, tam crudelis tyrannus, quàm in hac vrbe, armis barbarorum stipatus Antonius. Cæsare dominante veniebamus in Senatū, si non liberè, attamen tutò. Hoc archipirata, (quid enim dicam tyranno?) hæc subfellia ab Ithyreis occupabantur. Prorupit subito Brundisium, vt inde agmine quadrato ad urbem accederet: lautissimum oppidum, nunc municipium honestissimorum quondam colonorum Sinuessam, fortissimorum militum sanguine impleuit: Brundisij non

Cic. pro Cluent. Exemplum Senótiws et Cic.

A comparatione minorum. Domicijs Cæsar. Archipirata Antonius.

modò in finu auarissimæ, sed etiam erudissimæ vxoris delectos Martiæ legionis centuriones trucidauit. Inde se quo furore, quo ardore ad urbem, id est, ad eadem optimi cuiusque rapiebat. Quo tempore, Diij mortales ipsi præsidium improuissimum, nec opinantibus nobis obtulerunt. Cæsaris enim incredibilis, ac diuina virtus, latronis impetus crudeles, ac furibundos retardauit: quem tum ille demens lædere se putabat edictis, ignorans, quæcumque falsò is diceret in sanctissimum adolescentem, ea verè recidere in memoriam pueritiæ suæ. Ingressus urbem est, quo comitatu, vel potius agmine cum dextra, sinistra, gemente Populo Rom. minaretur dominis, notaret domos, diuisurum se urbem palam suis polliceretur.

Hic si verba ponderes, & sententias nouas subinde, & magis, ac magis illustres inuenies. Et hic est laudatissimus amplificandi modus in *de orat.*, sine densa, & contorta amplificatione.

Exemplum Euse, & ambitiosa illius amplificationis.

Ex Cicrone 7. in Verrem, numero 10. 11. 12.

13. 14.

CAPVT III.

IN Tricalino, quem locum cum fugiriui iam antè teauerunt, Leonidæ cuiusdam Siculi familia in suspicionem vocata est coniurationis, res defata ad istum, statim, vt par fuit iussu eius, homines, qui nominati fuerant comprehensi sunt, adductique Lilybæum; domino denunciatum est, vt adesset, causa dicta damnati sunt.

Quid deinde? quid censeris? furtum fortasse, aut prædam expectatis aliquam. Nolite vsque quaque eadem querere. In metu belli, furandi qui locus potest esse? etiam si qua fuit in hac re occasio prætermissa est. Tum potuit à Leonidæ nummorum aliquid auferre, cum denunciauit vt adesset. Fuit nundinatio aliqua, & isti non noua, ne causam diceret; Etiam aliter locus, vt absoluerentur.

Damnatis quidem seruis, quæ prædandi potest esse ratio: produci ad supplicium necesse est. Testes enim sunt, qui in consilio fuerunt; Testes publicæ Tabulæ; Testis splendidissima ciuitas Lilybæana; Testis honestis-

simus, maximusque conuentus ciuium, nihil potest: producendi sunt.

Itaque producuntur, & ad palum alligantur.

Etiannum mihi expectare videmini, iudices, quid deinde factum sit: quod iste nihilvquam fecit sine aliquo quaestu, atque præda. Quid in eiusmodi re fieri potuit, quod commodum est? expectate facinus, quàm vultis improbum; vincam tamen expectationem omnium, nomine sceleris, coniurationisque damnati, ad supplicium traditi, ad palum alligati, repente multis millibus hominum inspectantibus soluti sunt, & Leonidæ illi domino redditi.

Quid hoc loco potes dicere, homo amenissime: nisi id quod ego non quaero: quod denique in re tam nefaria, tametsi dubitari non potest, tamen ne si dubietur quidem, quaeri oporteat: quid, aut quantum, aut quomodo acceperis, remitto tibi hoc totum, atque ista te cura libero, neque enim metuo, ne hoc cuiquam persuadeatur, vt ad quod facinus nemo, præter te, vlla pecunia adduci poterit, id tu gratis suscipere conatus sis. Verùm de ista furandi, prædandique ratione nihil dico: de hac imperatoria iam tua laude disputo. Quid ais bone custos, defensorque prouinciae? Tu quos seruos arma capere, ac bellum facere in Sicilia voluisse cognoras, & de consilij sententia iudicaras, hos ad supplicium, iam more Maiorum traditos, & ad palum alligatos, ex media morte eripere, ac liberare ausus es? vt quam damnatis seruis crucem fixeras, hanc indemnatis scilicet ciuibus R. reseruares?

Perdæ ciuitates desperatis omnibus rebus hos solent exitus exitiales habere, vt damnati in integrum restituantur, vincti soluantur, exules reducantur, iudicata res rescindantur: quæ cum accidunt, nemo est, qui intelligat ruero illam Rempublicam. Hæc vbi conueniunt, nemo est, qui vllam spem salutis reliquam esse arbitretur, atque hæc sicubi facta sunt, ^{scilicet vincti} et homines populares, aut nobiles supplicio, aut exilio leuantur: vt non ab ipsis, qui iudicassent, vt non statim, vt non eorum facinorum damnati, quæ ad vitam, & fortunas omnium pertinerent.

Hoc verò nouum, & eiusmodi est, vt magis propter reum, quàm propter rem ipsam credibile esse videatur, vt homines seruos, vt ipse,

ipse, qui iudicaret, ut statim è medio supplicio dimiserit, ut eius facinoris damnatos seruos, quod ad omnium liberorum caput, & sanguinem pertineret.

O præclarum Imperatorem! nec iam cum Marco Aquilio fortissimo viro, sed verò cum Paulis, Scipionibus, Marijs conferendum.

Tantumne vidisse in metu, periculoque pronicia, cum seruitiorum animos in Sicilia suspensos propter bellum Italiae fugitiuorum videret, ne quis se commouere auderet, quantum terroris iniicit? comprehendi iussit, quis non pertimescat: causam dicere dominos, quid seruis tam formidolosum feciss. v. deri pronuntiauit, exortam videtur. flammã paucorum dolore, ac morte restinxisse.

Quid deinde sequitur? verbera, atque ignes, & illa extrema ad supplicium damnatorum, metum cæterorum? cruciatu, & cruce hæc omnibus supplicijs sunt liberati.

In hoc opinor exemplo satis apparet vis fuisse illius amplificationis.

Primum rem proponit nuda, & simplici oratione; in *Tricalino, quem locum fugiuit iam ante tenuerunt*, &c.

Poterat, & quod reliquum erat vno verbo dicere solui sunt. At quibus artibus fundit orationem. Primum ut solet suspendit animos.

Quid deinde? quid censeis, furtum fortasse, aut prædam expectatis aliquam. Nolite vique, & cætera, quæ satis latè explicantur, mox;

Expectate facinus, quàm vultis improbum. Vincam tamen expectationem omnium.

Tandem quod antea inchoarat, de crimine exponit longè illustrius.

Nomine, celeris, conuersionis, que damnati, &c.

Inde ad epilexin delabitur.

Quid hoc loco potes dicere, homo amentissime, nisi quod ego non quero, quid, aut quantum, aut quomodo acciperis.

Hoc perurbanum est.

Quid ais bone custos, defensorque prouincia.

Commoratio est, quid enim aliud dicit, quàm quod antea bis attigit de crimine, sed nouis verbis, nouis sententijs, & figuris, nouis etiam adiunctis.

Ex eo transit in locum communem. *Perdita ciuitates, & ex symptomatis communi-*

bus vim morbi colligit.

Ad summum ipsum factum pertentat, & agit per ironiam. *O præclarum Imperatorem &c.*

Diceres accipitrem, circa prædam iam certam, lento alarum renigio, quasi ludibundum circumuolare.

Quenam sit melior amplificatio.

CAPVT IV.

QVod si quis à me quærat, quæ tandem melior sit amplificationis forma, an tumens illa, lateque subfultans, an pressis illigata rationibus, & argumentis.

Secundum planè alteri omnes, qui modò gustum vltim habent syncera eloquentia, dubio procul anteponunt: sed euenit nonnunquam, ut tales sint auditores, qui fuso, & luxuriant sermone ambitu capiantur, quales ferè plebeia sunt, & pueriles aures, quibus, nisi eisdem sententijs paulisper immutatis sapius inculcatis, propter ingenij imbecillitatem, vix assequuntur.

Quamobrem solent cum istis oratores, veluti sinuosus orationis flexibus inter se recurrentibus ludere. At certè apud politas, & negotiosas aures, hac ratione amplificare, ut eandem planè rem dicas, commutes, & expolias, non modò putidum est, sed penè intolerabile. Quis enim hanc orationem ferat.

Nullam tantum est periculum, quod sapiens pro salute patriæ vitandum arbitretur. Cum augetur incolumitas perperua ciuitatis, qui bonis erit rationibus præditus, profectò nullum vitæ discrimen, sibi pro fortunis Reipublicæ fugiendum putabit, & erit ea sententia semper, ut pro patria studiosè, quamuis in magnam descendat vitæ dimicationem.

Hoc sanè est pueriliter ludere, non eloqui: Quanto illustrior est ea amplificatio, vbi res proprijs verbis, crebris sententijs, nouis insuper adiunctis exponitur, hæc etiam si nullæ admirationes, aut suspensiones, miserationes, inuectiua, execrationes, & figure simul accedant, tamen afficit vehementer, qualis est ista Ciceronis, qui nusquam mihi videtur efficacius amplificare, quàm cum aliquid narrat, ut 7. Ver. pag. 490. numero 116. vbi de misero u supplicio.

Conferetur uterque modus amplificationis.

Otiosa est nugatoria amplificatio di ratio.

Pulchra ratio simplicis amplificationis.

Includuntur in carcerem condemnati, supplicium constituitur in illos, sumitur de miseris parentibus nauarchorum, prohibentur adire ad filios suos, prohibentur liberis suis cibum, vestitumque ferre.

Patres hi, quos videtis, iacebant in limine, matresque miserae pernoctabant ad ostium carceris, ab extremo complexu liberum exclusae, quae nihil aliud orabant, nisi vt filiorum extremum spiritum excipere sibi liceret.

A detraianitor carceris, carnifex praetoris, mors, terrorque sociorum, & ciuium licitor Sextius, cui ex omni gemitu, doloreque certa merces comparabatur, vt adeas tantum dabis, vt cibum tibi *intro* ferre liceat, tantum nemo recusabat. Quid, vt vno ictu securis afferam mortem filio tuo? quid dabis, ne diu crucietur? ne se pius feriat? ne cum sensu doloris aliquo, aut cruciatu spiritus auferatur: etiam ob haec causam pecunia licitori datur. O magnum, atque intolerandum dolorem! o grauem acerbamque fortunam! non vitam liberum, sed mortis celeritatem pretio redimete cogebantur parentes.

Atque ipsi etiam adolentes cum Sextio de eadem plaga, & de vno illo ictu loquebantur, idque postremum parentes suos liberi orabant, vt leuandi cruciatu sui gratia licitori pecunia daretur: multi, & graues dolores inueni parentibus, & propinquis multi, verumtamen mors sit extrema, non erit. Estne aliquid vltra, quod progredi crudelitas possit? reperietur. Nam illorum liberi *Quem* erunt securi percussi, ac necati, corpora feris obijciuntur. Hoc si luctuosum est parenti, redimat pretio sepeliendi potestatem.

Tum numero 141.

Haec cum maxime loqueretur, sex licitores circumstant valentissimi, & ad pulsandos, verberandosque homines exercitissimi: cadunt acerrime virgis, denique proximus licitor (de quo iam saepe dixi) Sextius conuerso bacillo, oculos misero tundere vehementissime coepit. Itaque illi, cum sanguis os, oculosque compleret, concidit, cum illi nihilominus iacenti latera tunderentur, vt aliquando spondere se diceret. Sic ille affectus, illincum pro mortuo sublatus, breui postea est mortuus. Iste autem homo venerus, & affluens omni lepore, & venustate, de bonis illius in aede Veneris argentum cupidinem posuit. Sic etiam fortunis hominum abutebatur, ad nocturna vota cupiditatum suarum.

De materia, & formis, seu methodo amplificationis.

CAPVT V.

PRIMUM quidem amplificatori prudenter *Matrin* spectandum censeo, quid materia ad dicendum proposita ferat, aut patiat. Neque *Amplifica-* enim existimandum est omne genus argu- *tionis apu-* menti capax esse amplificationis. Sed vt cera *quaranda* modice calefacta fingentis sequitur manum, *est.* & nullo negotio diduci, fundique potest *Non ex* contra vero a lapide haudquaquam illud: *omni ligno* exprimas, vt admoto igne, humanaque in- *Mercurius,* dustria distendatur: ita profecto euenire so- *nec ex om-* let in amplificationibus, quaedam enim argu- *ni argu-* menta mirifice nata sunt ad *mentis na-* vel digito leuiter attingas, statim suo pre- *plificatio.* lut ingenio fundentur, quasi concatenatas in se rationes diffusionis habeant.

Alia vero longe exiliora sunt, quae vix orationis cultu possunt splendescere. Quanam igitur iniquae amplificationem patiuntur?

Hoc prudentiae est oratoriae prauidere, nec temere omnia per amplificationem dicere.

Primum res minuta, & exiles hanc orationis laxitatem non admittunt, quas si ope- *Res minuta* rosa industria coneris amplificare, idem faci- *non sunt ca-* as, ac qui torcendo, fingendoque millio stu- *pacis amplifi-* dium, & operam poneret. Verum egregia laus *ficatio,* est res paruas extollere, & ex muscis elephan- *nisi forte in-* tos facere? Non nego festiuum esse ingenij, quod *ludo, & su-* multi disertis homines fecerunt, res alio- *estiji.* qui contempnas, vt muscam, & febrem orationis beneficio, in excellam quandam attollere speciem granditatis: sed nego id ipsum pertinere ad orationem grauitatis.

Itaque, qui haec scribunt, ludere se profitentur, & nos ludentes suspicimus, quos si serio loqui putarem, amenes potius, quam eloqueates iudicarem, quod contra communem omnium mortaliu sensum niterentur. Quemadmodum igitur in myrmecidijs, cum nauiculam audimus, aut quadrigam eburneam muscae pinnulis intectam, bellissimi ingenij, & delicatissimae manus industriam probamus, non tamen vt ista, vel elegiacos versus sesamo subtiliter incisos Ioni Olympio, & Myrmecidem Phidiae anteponamus. Simili quoque ratione minutias istas rerum quae ab epigrammatistis, aut encomiastis ornari, amplificarique solent, laudamus

damus ob ingenij, que in iisdem elucet, subtilitatem, in grandi certè genere eloquentiæ non ponimus, nec Lucianum Demostheni, aut Lucilium Homero comparamus.

Gravis materia sua secum tra-
hit amplificati-
onem.

Quamobrem sic existimandum est, ad gravem amplificationem requiri grandem materiam, vel re ipsa, vel hominum, apud quos agimus, opinione. Tales sunt res diuinæ, & cælestes, supra mentis nostræ intelligentiam posita. Nam omne ignotum pro magnifico est. Item humanæ insolitæ, inusitatæ, maxima, lata, illustres, mirabiles, vel contra diræ, atroces, funeste, calamitosæ, in quibus exaggerandi triumphare solent oratores. Quanquã in istis plus est sæpe felicitatis, quam industria, quod secum suam *ἀδύνην*, ferant.

Res medi-
ores plus ar-
ti expetunt
dum ampli-
ficantur.

Alia sunt, quæ nec ira magna sunt, nec ad contemptam exilitatem accedunt, sed mediū quendam locum obtinent; vel cum per se magna sint, non tamen talia videntur auditoribus, in his amplificandis melius ars oratoris, & industria conspicitur. Et hæc quidem de materia.

De Forma, & methodo amplificationis.

Ex Græcis Sophistis.

CAPVT VI.

IN hac amplificationis forma, & methodo perferenda, præclari omninò artifices, nō modò Græci, sed etiam Latini elaborarunt, quorum hic discurrere, & comparare sententias non erit alienum.

Aphthonius in loco communi præcepta complexus est amplificationis, siquidem locus communis nihil aliud est, quam ipsamet amplificatio, cum ab eodē auctore definitur. *λόγος ἀνετηκτός τῶν προσόντων τῶν καλῶν, ἢ κακῶν.* Oratio amplificationis bonorum, aut aliorum, quæ alicui inunt. Rem autem totam amplificationis decem capitibus circumscribit.

Primum est *ἐξίναυσις*, à contrario, ut si flagitium aliquod, aut scelus amplificetur, huic Maiorum placita, & leges contrarias esse ostendas, quæ cum ex sanctissima disciplina, & excellentissima sapientia sint profectæ, hoc facinore dissoluantur: calcantur, infringuntur.

Itaque solenne est istis amplificatoribus habere in ore, *maiores nostri*, tum veteres historias, & exempla arcescere, quæ sui sæculi moribus, & corruptelis opponant.

Secundum est *ἰνδῆσις*, expositio criminis, quæ fit non simplici narratione, sed viua quædam, & vegeta descriptione, cui commodè additur fermocinatio, ut si communis libertatis, & legum oppressorem depingendodicas.

Ille hæc secum; Mene igitur in hac Republica, in hoc infirmorum hominum cœtu, in hac iuris æqualitate despectum, atque irrisum precariam animam trahere? Mihi Fimbriam, & Bambalionem, ex plebeia fece quisquillas, leges dicere?

Me ad tam vilem famularum, tanquam pecudem abijci non patiar, non sinam.

Nimis diu occurrentem pleno favore fortunam meis adibus extrudo, arripiam quod offert imperium, leges patrias extra Indos, & Garamantas relegabo: Fiam ego, fiam lex, & Dominus omnium.

Hæc, inquam, ille cogitās, inexpiable patricidium destinat Spartacus. Et cætera.

Tertium *ὀνυχις*, comparatio minorum, ut si hoc de delenda republica consilium, cum simplici homicidio comparatur, & dicas perniciosus homicida, sed vni duntaxat alicui vitam eripit; At ille omnium iugulis suæ crudelitatis sicam intentauit.

Quartum *γῶμα* (quam Cicero voluntarium facinus appellat) qua ostenditur, non ex causa aut ex commotione homines in tantum scelus erupisse, sed paratum esse, ac meditatam facinus. Quamobrem eum, aut fortuna, aut vehemens aliqua perturbatio, cæteros plerumque reos excusare soleat, hunc prouisa maleficii ratio grauioribus iudicij vinculis stringit.

Quintam *παρὶστασις* excursio, quæ fit, cum non tantum crimen, aut factum, de quo quaestio est exagitur, sed tota præterea rei vita discutitur, quam veluti telam aliquam nequitia, totam criminibus pertexit.

Sextum est *ἑλλοις ἰνδῆσις*, cum multorum scelerum immanitate commemorata, nullus misericordiae locus relinquitur. Ut si dicas nō esse, quod talis reus merentem & squalidam uxorem, liberosque persusos lachrymis pro se deprecatores adhibeat, longè maiorem rationem habendam legum, quarum integritate omnium salus, & incolumitas continetur.

Septi-

Septimum est *ῥόμιον*, ratio peita à legibus: Nam, ut viris fortibus, qui suis consilijs, & laboribus, patriæ libertatem asseruerint præclarissimos honores decrevere: Ita parricidas, qui matris iura violare ausi sunt, æternis supplicijs viuos, mortuosque mactarunt.

Octauum *ῥιγόν*. Iustitiæ, & æquitatis lex postulat, ut pestis, quam in omnes bonos machinantur improbi, in eorum caput refundatur.

Nonum *ῥυμφορον*, vtiles erit reipub. hæc animaduersio, siquidem tam funestis capitibus sublatis, cæteri quietiores viuunt.

Decimum est *ῥαυρόν* facile est emergentem istam improbitatem in fomite præfocare, hæc adultis postea viribus corroboratam stirpitibus euellere difficillimum erit.

Hæc ille non ignobilis sophista fermè percerfer, ex quibus amplificationes contexi possint, quæ & si comode dicuntur, nondum tamen plenam, & ex omni parte cumulatam, habere videntur rationem amplificationis.

Quam Methodum amplificandi Cicero præceptis consignauit.

CAPVT VII.

Non dissimilia sunt à Græcorum Rhetorum inuentis, quæ Marcus Tullius libro secundo ad Herennium copiosius est persequutus.

Loci (inquit) communes ex decem præceptis commodissimè sumuntur, ad augendi criminis causâ.

Primus locus sumitur ab autoritate, cum commemoramus, quantæ curæ ea res fuerit Dijs immortalibus, aut maioribus nostris, Regibus, ciuitatibus, nationibus, hominibus sapientissimis, senatui, qui locus tractari poterit ad imitationem exordij pro Domo.

Cum multa diuinitus à maioribus nostris inuenta, atque instituta sint, tum nihil præclarior, quam quod, &c. Res igitur præclarissimè constituta proponetur, quam is, de quo quæritur conuellere conatus sit.

Quò vero maior erit testimoniorum, tum diuinorum, tum humanorū numerus, & grauior autoritas, eò illustrior confluet amplificatio.

Secundus locus est, cum consideramus, illæ res, de quibus criminamur, ad quos pertineant: vtrum ad omnes, quod atrocissimum est, an ad superiores, quod genus ij sunt, à quibus autoritatis locus communis sumitur, an ad pares, hoc est in eisdem partibus animi, corporis, fortunarum positos, an ad inferiores, qui omnibus his rebus antecellunt. Sic illa grauitas rei exaggeratur ab eodem auctore.

(Quod si vilo tempore magna causa in Sacerdotum populi Romani iudicio, ac potestate versata est: hæc profectò tanta est, vobis reipub. dignitas omnium ciuium salus, vita, libertas, ara, foci, Dijs penates, bona fortuna, domicilia, vestra sapientiæ, fidei, potestatiue commissâ, creditaque esse videantur.

Tertius locus est, quo percunctamur, quid sit eueaturum, si omnibus idem concedatur, & ea re neglecta ostendemus, quid periculum, aut incommodorum consequatur. vt,

(Si C. Verres homo vita, atque factis, omnium iam opinione damnatus) absoluat, totam iudiciorum rationem conuelli, &c.

Quartus locus est, quo demonstratur si huic sit remissum, multos alacriores ad maleficia futuros quos adhuc expectatio iudicij remouatur.

Concinne tractat hunc locum pro Flacco. n. s. Damnatus est is, qui Catilina signa patriæ inferentem interemit: quid est causæ cur non is qui Catilinam ex vrbe repulit, pertimescat? &c. vbi ostendit Flacco damnato acerrimos fore improborum in bonos impetus.

Quintus locus est, per quem ostendimus, si semel aliter iudicatum sit, nullam rem fore, quæ incommodo mederi, aut erratum iudicium corrigere possit. Quo loco non incommodum erit vt cæterarum rerum comparatione, vt ostendamus alias res posse, aut verustate sedari, aut consilio corrigi: huius rei, aut leniendæ, aut corrigendæ, nullam rem adiumento futuram.

Vt, (Quoniam in foueam incidit obruat, si enim hinc emerferit, nullius supplicij crudelitas erit recusanda. Et, Hanc verò, quæ ad eorum libros, atque infantium puerorum incunabula pertinet, nisi hoc iudicio à vobis reiectis, & aspernamini, videte per Deos immortales, quem in locum Remp. peruenturam putatis, &c.

Sextus locus est, cum ostendimus ex consulto factum, & dicemus voluntario facinori nullam esse excusationem, sed imprudentia iustam deprecationem paratam.

Vt, (Diadema ostendis, gemitus toto fore, unde diadema, non enim abiectum sustuleras, sed attuleras domo meditatam, & cogitatum scelus,) &c.

Philipp. 11. Septimus locus est, quo ostendimus tertium facinus, crudele, nefarium, tyrannicum esse: quod genus iniuriae mulierum, aut earum rerum aliquid, quarum rerum causa bella suscipiuntur, & cum hostibus de vita dimicatur. Talia sunt illa, (Ecce tibi geminum in seclere par, inusitatum, inauditum, ferum, barbarum.)

Octavus locus est, quo ostendimus, non vulgare, sed singulare esse maleficium (purgum, nefarium, inusitatum, quod maturius, & atrocius vindicandum sit.

Vt, (Expectate facinus, quam vultis improbum, vincam tamen expectationem omnium.)

Nonus locus constat ex peccatorum comparatione, quasi cum dicemus maius esse maleficium stuprare ingenuam, quam sacrum laedere, quod propter egestatem alterum, alterum propter intemperantem superbiam fiat. Sic per comparationem augetur Antonij crudelitas. (L. Cinna crudelis, C. Marius in iracundia perseverans. L. Sylla vehemens: neque vllius horum in vlciscendo acerbitas progressa vltra mortem est, ecce tibi, &c.

Decimus locus est, per quem omnia, quae in negotio gerendo acta sunt, quaque rem consequi solent, exponemus acriter, & criminose, & diligenter, vt agit res, & geri negotium videatur rerum consequentium enumeratione, & ita exaggeratur mors Trebonij Philippica vndecima.

Quod ista praeceptiones de amplificatione minus accurate tradita videantur, & de Casij Longini sententia.

CAPVT VIII.

ET illae quidem praeceptiones, si prima forte spectentur, locupletissimam habere videntur segetem amplificationis, non tamen vim eius omnem, rationemque comple-

xa sunt. Primum enim illi auctores, quasi iudicium subfellia, & latrones, & parricidas, aut huiusmodi crimina semper cogitarent, nihil de ceterarum rerum amplificatione dixerunt. Deinde ipsam ferme amplificationis animam, quae in grauibus figuris sententiae consistit, omisere. Terrio ista quoque locorum allata diuisio verbosior est, quam limatio. Quid enim sibi voluit tertius locus, & quartus, nisi rem ostendunt amplificandam ab euentu, quod cum vno argumento contineatur, parum commodè in duos locos discerpitur, atque diuisus est. Septimus quoque, & octavus locus omnino concurrunt, & verbis duntaxat discriminantur, quanquam etiam in vtroque dixit, crimen ostendi nefarium, quod fit, vt magis ταυτολογία faciat, quam noui aliquid insinuet. Itaque (si haec Ciceronis sunt) crediderim eum magis ex Graecorum commentarijs, quam ex suo ingenio, iudicioque scripsisse.

Acutiùs certe Dionysius Longinus cum de forma, & methodo amplificationis, in qua huius praeceptionis ἀμιγν. & vigor totus consistit, aliquid diceret, noluit rem certis definire limitibus, sed amplificationis formas dixit esse sexcentas, hoc est prope innumerabiles, sic autem ille.

Ἄτερα ἐτέροις ἐπιπροσκόλλημα μέγιστα συνεχῶς ἐπιείργεται, κατὰ ἐπίθεσιν, εἴτε διὰ τοπῆγορίαν εἴτε δεινώσιν, ἢ πραγμάτων ἢ κατὰ σκευῶν ἐπιρρώσιν, εἴτ' ἐπικρονομιαν ἐργων ἢ παθῶν, μυρία γὰρ εἶδὲς τῶ ἀντήσεων γίνονται. Aliæ alijs, inquit, conglobatae magnitudines continenter gradatione quadam ingeruntur. Siue per locorum tractationem, siue per exaggerationem, siue per rerum, & probationum corroboracionem, siue per dispensacionem actionum, & affectuum, ad summum addit, *infinite enim forma sunt amplificationum.* Quae sane dum expenduntur obscura sunt. Nam διωνυσίου quam affert species est potius, quam modus amplificationis, & τοπῆγορία in κατὰ σκευῶν ἐπιρρώσιν facile incidit. Quid igitur ex ea diuisione colligemus? cum nec Longinus hanc certam esse voluerit, sed cum aliquas enumerasset amplificationis formas, statim subiecit esse sexcentas. Sunt quidem permultae, si sigillatim omnes spectentur, sed tamē existimo totam amplificationis rationē ad duo capita posse referri, ad *locos*.

Dd

locos

locos, & figuras; Et hoc attingit cum dixit fieri amplificationem per *τοπηγορίαν* & *δένωσιν*, per *τόπηγορίαν* nihil aliud voluit, quam variam locorum omnium tractationem, per *δένωσιν* exaggerationem, quæ fit per exclamationes, & cætera figurarum instrumenta. Præter has rationes etiam, si qui diu expendat, & nodum querat in scirpo, nihil inueniet. Loci porro cum afferuntur, non sunt nudi, & simplices producendi, sed vario inter sese nexu conglorandi, quo plus roboris habeant. Vt qui funes torquent, quo robustiores faciant, de industria duplices, triplicesque componunt: Ita locorum frequentatio multum affert rebus vigoris, & ponderis. Succedunt deinde figuræ, sententiæ, excelsæ, graues, incensæ, & quod multum iuuat ad grauitatem, aptis verbis in-textæ, ita magnifica procurret amplificatio.

Exemplum & methodus amplificandi.

Vt si atrox quoddam facinus, qualis est iniuria augustissimo sacramento illata, esset exaggerandum, post *ὡραγωγίην* per aliquod *πένθος*, aut quidpiam simile, dices, quo nomine appellem hoc facinus nescio, multa deinde inquires atrocita nomina, quæ magnitudine huius sceleris victa esse ostendes, mox in torquibus oratoriam definitionem per synonymiam, & vocabis *postremum sacrilegiorum omnium, impietatem caelo, & tertius, inferis penè ipsi erubeſcendam.*

Eodem vestigio rem expones, si modo aures ferant, & sermo patiat. (Quædam enim adeo scelerata sunt, ut honestè commemorari non possint) Verres te deinde ad singula adiuncta. Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando, in quibus vberem amplificationis segetem inuenias. Causas etiam inuestigabis tam prodigiola malitiæ, depinges volitantes sceleratissimorum demonum cateruas, qui Fanaticos Lycantrophos in sanctissimas religiones ardentibus furiarum rædis instigent.

Ex eo conuertes stylum ad *ὀργισίαν*, quæros, cui istud sacrilegium comparare possis, facies superiorum scelerum enumerationes, arcesses ex historijs deplorata tempora, cruda facta, res funestas, nihil simile reperire te fatebere. Pij si cum hac impietate conferantur, videbuntur Ariani, misericordes Turcæ, religiosi Brasilienses. Ad summum erumpent grandes figuræ, modo *ἐπιπλήξας* in sceleratos, ad quorum supplicia terræ, & maria, & bruta animantes euocabuntur, modo conuertetur sermo ad *angelos pacis amare stentis,*

modo ad B. Virginem, modo ad Christum ipsum, & supremum rerum omnium Patrem. Omnia iura diuina, & humana, leges omnes, & consuetudines, senes, pueri, mulieres, infantuli, pecudes ipsa vltionem à Deo flagitabunt. Hinc affectus, hinc concitationes, hinc tonitrua, & fulgura.

Is est igitur in rebus grauibz amplificandi modus, qui grandem eloquentiam, & vehementes affectus, & lacera, & spiritum, si quisquam alius desiderat. Prouidendum est autem, vt amplificatio, quod dixit Longinus per *ἰσθμισίαν* fiat, & sensim quasi per scalarum gradus ad maiora procedat. Nam qui post grauiam quædam enarrata minuta profert, Mandabuli in morem degenerant. Deinde non nimis etiam amplificationis situm producendum, ne aut rumpatur, aut supra modum tenuetur, & simile sit corporibus, quæ licet aspectu integra, heruistamen parum sumantur.

Cæterum hæc duo amplificationis capita in *τοπηγορία*, & *δένωσιν*, constituta siue in locis & figuris, non satis vidit Erasmus in libro de copia verborum: Nam diuisio formarum amplificationis, quam affert, certè in eo claudicat, quod putat duas esse & distinctas amplificationis formas, rem per adiuncta, & circumstantias dilatare, quæ vnam in rem incidunt. Deinde ipsam amplificationem facit speciem dilatationis, cum sit genus. Cæterum qui tyronibus ea quæ iradit, non sunt inutilia, in quorum gratiam hic iuuat aliqua ascribere.

De amplificationis duodecim modis crebro usurpatis.

CAPVT IX.

Primus amplificandi modus per enumerationem partium.

Est, cum sententiâ breuiter comprehensa, & quasi conuoluta explicatur, vt si dicas quæpiam rem luxu perdidisse, parum est. Ad dilatarandum, varias possessionum formas, & dispares perdendi rationes enumerabis, sic Lucianus in *Hæmonide*, cum summum dicere potuisset *τὴν αὐλητικὴν ἐπιμελιαν*, explicatis partibus distendit, *Ἐδοῦσα μὲ ἦδη ἀρμύραδας τὸν αὐλον ἐς τὰ ἀκρῆς, καὶ ἐμπνέειν ἐς τὰ γλωσσίδα*.

Adiuncta multum ad amplificationem conferunt.

λεπτόντι καὶ ἑμμελῆς, καὶ ἐπιβάλλειν τοὺς
δακτύλους ἐναφῶς ὑπὸ ποκνήτῃ ἀρσεί: καὶ θέ-
σαι, καὶ βαίνειν οὐ ρυθμῶς καὶ σύμφωνα εἶναι τὰ
μέλη πρὸς τὸν χορὸν, καὶ τὴν ἀρμονίαν ἐκάστης
διαφορᾶσθαι τὸ ἴδιον, γὰρ φρουγίης τὸ ἐνδεον,
καὶ λυδίου τὸ βακχικόν, τῆς δωρίου τὸ σεμα-
γόν, τῆς ἑωνικῆς τὸ γλαφυρόν ταῦτα
μὲν οὖν πάντα ἐκμεμῶδηκα πρῶτον. id est,
docuisti me iam exacte adaptare tibiam, atq;
in eius lingulam inspirare tenue quiddam ac
medulatum, tum commodo facillique conta-
ctu submittere digitos in crebra sublacione
ac demissione vocis, adhæc ad numerum in-
gredi, & ut modi congruant ad chorum,
præterea quod cuique harmoniæ generi pro-
prium est obseruari, Phrygiæ diuinum im-
perum, Lydiæ Bacchicum furorem, Doricæ
gaudentiam ac modestiam, Ionicæ iucundita-
tem.

Secundus per antecedentia.

CAPVT X.

HVic admodum affinis est: quoties non
contenti semel exitum rei proponere, ex
quo reliqua quæ præcesserunt, per se queat in-
telligi, singulatim ea quoque commemoramus,
per quæ ad exitum peruentum est. Huius præ-
ceptionis hoc erit exemplum: Cicero Catili-
næ conatus oppressit: id ita locupletabis, Ca-
tilinæ nefarios conatus per iuuenes perditif-
simos, totius Romanæ ciuitatis exitum atq;
interneccionem molientes, M. Tullius Cicero
consul sua sagacitate statim odoratus est, sin-
gulari vigilantia peruestigauit, summa pru-
dentia deprehendit, miro in Rempub. studio
prodidit, incredibilem eloquentia conuicit, gra-
uissima autoritate repressit, armis extinxit,
magna felicitate sustulit.

Item aliud. Ex ea virgine filium sustulit.
Hæc ratione dilates licebit. Eam virginem,
quod esset singulari forma, miserè deperibat.
Deinde amoris impatiens, simplicem puellæ
animum promissis sollicitauit, muneribus
corrupt, blanditijs delinijt, officijs in mutuū
amorem pellexit, improbitate vicit, denique
consuetudinem cum ea habuit, ac de uirgine
uicit. Aliquanto post tempore uerus virginis
cepit tumescere, fortu uidelicet concepto.
Denum exactis nouem mensibus, parturijt
ac puerum peperit.

Item aliud exemplum. Urbem cepit: ita
poterit ampliari. Principio feciales rem re-
petitum misit, qui pacis etiam conditiones
offerrent. Quas cum oppidani non acciperet,
copias undique comparat, ad mouet exercitū
vna cum machinis ad urbis mœnia. Illi contra
è muris acriter hostem repollunt, tandem hic
superior in congressu, consensu mœnibus ur-
bem inuadit, ac ærum potitur.

Tertius per causas.

CAPVT XI.

AB hoc rursus non ita vehementer abhor-
ret, quoties rem non nudam exponimus,
sed alius etiam causas repetimus, à quibus
initijs sit profecta. Veluti si cui non satis sit
dixisse, bellum intercessisse Gallis cum Nea-
politanis, verum etiam addat, quæ fuerint si-
multatis causa, quis instigator, quæ suscipiendi
belli occasio, quæ vincendi spes, quæ utriusq;
fiducia. Hoc ut dilucidius, quam ut egeat præ-
ceptione, ita difficile sit exemplum nisi pluri-
mis verbis proponere. Quare super sedebimus,
& lectorem ad Salustium ac Liuium relega-
bimus.

Quartus per adiuncta.

CAPVT XII.

Non admodum ab his discrepat, quoties
non simpliciter proponimus negotium,
sed enumeramus etiam illa, quæ negotium
comitantur, vel consequuntur. Quod genus
sit. Bellum tibi acceptum feremus, hoc pacto
poteris ditare rem. Exhaustum in barbaros
milites ærauium, fractam laboribus iuuentu-
tem, proculcatas segetes, abacta pecora, incen-
sos passim vicos ac villas, desertos agros, euer-
sa mœnia, compilaras domos, direpta fana, tot
orbos senes, tot orphanos liberos, tot viduas
matronas, tot virgines indignè constupratas,
tot adolescentium licentia deprauatos mores,
tantum funerum, tantum luctus, tantum la-
chrymarum. Præterea extinxit artes, oppres-
sas leges, oblitteratam religionem, confusa di-
uina humanaque omnia, corruptam ciuitatis
disciplinā: vniuersum, inquam, hoc ma-
lorum agmen, quod ex bello nasci-
tur, tibi vni feremus acceptum,
siquidem belli fueris
author.

Dd 2

QVINT.

Quintus per evidentiam, descriptiones,
hypotyposes.

CAPVT XIII.

Quoties vel amplificandi, vel ornandi, vel delectandi gratia, rem non simpliciter exponemus, sed cum coloribus expressam in tabula spectandam proponemus, ut nos depinxisse, non narraſſe, lector spectasse non legiſſe videatur.

Id ita præſtare poterimus, ſi prius ipſi totam rei naturam, omneſque circumſtantias, ac veluti faciem animo luſtrems. Deinde ita verbis ac figuris idoneis effugiamus, ut quæ maximè ſat euidentis perſpicuaque lectori. Hac virtute præcellunt cum omnes poætæ, tum præcipuè Homerus, quemadmodum ſuis indicabimus locis. Conſtat autem præcipuè deſcriptione rerum, temporum, locorum, & perſonarum.

Rei deſcriptione locupletabimus orationem, cum id quod ſit, aut factum eſt, non ſummatim, aut tenuiter exponemus, ſed omnibus fucatum coloribus ob oculos ponemus, ut auditorem ſiue lectorem, iam extra ſe poſitum, velut in theatrum, auocet; hanc ab eſſingenda rerum imagine Græci vocant hypotypoſim, etiam ſi vocabulum hoc commune eſt, quoties aliquid oculis ſubiicitur: Veluti ſi quis expugnatam ciuitatem dicat, cuncta nimirum in ſumma complectitur, quæcunque talis fortuna recipit. (vtat enim Quintiliani verbis.) At ſi aperias hæc, quæ verbo vno incluſa erant, apparebunt effuſæ per domos ac templa flammæ, & ruenrium rectorum fragor, & ex diuerſis clamoribus vnus quidam ſonus, aliorum fuga incerta, alij in extremo complexu ſuorum coherentes, & infantium fœminarumque ploratus, malè vſque in illum diem ſeruati fato ſenes. Tum illa prophanorum ſactorumque direptio, efferentium prædas, repetentiumque diſcurſus, & ante ſuum quiſque prædonem catenati, & conſerta retinere infantem ſuum mater. Et ſic ubi maius lucrum eſt, pugna inter victores. Licet enim hæc omnia complectatur euerſio, minus eſt tamen totum dicere, quam omnia. Haſtenus Fabius, idem huius euidentia citat exemplum hoc ex Cælio in Antonium. Namque ipſum offendunt temulento ſopore proſtigati, totis præcordijs ſtertentem ructuoſos ſpiritus geminare, præ-

clarasque contubernales ab omnibus ſpondis tranſuerſas incubare, & reliquas circumiacere paſſim, quæ tamen examinatæ terrore, hoſtium aduentu percepto, excitare Antonium conabantur. Nomen in clamabant, ſuſtra ceruicibus tollebant, blandius alia ad aurem inuocabat, vehementius etiam nonnulla feriebat. Quarum cum omnium vocem tactumque noſcicaret, proximæ cuiusque collum amplexa petebat, nec dormire excitatus, nec vigilare ebrius poterat, ſed ſemifomno ſopore inter manus centurionum cõcubindrumque iactabatur. Nihil, inquit Fabius, his nec credibilius fingi, nec vehementius exprobari, nec maniſteſtius offendi poſteſt. Refert idem deſcriptionem conuiuij luxurioſi. Videbatur, inquit, videre alios intrantes, alios verò exeuntes, quosdam ex vino vacillantes, quosdam heſterna potatione oſcitantés. Humus erat immunda, lutulenta vino, coronis languidulis, & ſpinis cooperta piſcium.

Addatur hic etiam deſcriptio Apronij ex lib. 3. in Verrem; Aſpiciete iudices, vultum hominis, & aſpectum; & ex ea contumacia, quam hic in perditis rebus retinet, illos etiam ſpiritus Streilienſes quos fuiſſe putetis cogitate, ac recordamini. Hic eſt Apronius, quem in provincia tota Verres, cum vndique nequiſſimos homines conquiſiſſet, & cum ipſe ſecum ſui ſimiles duxiſſet, non parum multos, nequitia, luxuria, audacia ſui ſimillimum iudicauit. Itaque iſtos inter ſe per breui tempore, non res, non ratio, non commendatio aliqua, ſed ſtudiorum turpitudine ſimilitudoque coniunxit. Verres mores improbos, impuroſque noſtis. Fingite vobis, ſi poſteſtis, aliquem, qui in omnibus iſtis rebus par ad omnium ſtagitiorum nefarias libidines eſſe poſſit. Is erat Apronius ille; qui, ut ipſe non ſolum vita, ſed etiam corpore, atque ore ſignificat, immenſa aliqua vorago eſt; aut gurges vitiorum, turpitudinumque omnium. Hunc in omnibus ſtupeſis, nunc in fauorum explicationibus, hunc in impuris conuiuijs principem adhibebat: tantamque habebat morum ſimilitudo coniunctionem, atque concordiam, vt Apronius, qui alijs inhumanus, ac barbarus, iſti vni commodus ac diſertus videretur: vt, quem omnes odiſſent, neque videre vellent, ſine eo iſte eſſe non poſſet: vt cum alij ne conuiuijs quidem iſſet, quibus Apronius, hic iſſet etiam poculis vteretur: poſtremo,

postremo, vt odor Apronij teterrimus oris & corporis, quem (vt aiunt) ne bestia quidem ferre possent, vni isti suavis & iucundus videretur. Ille erat in tribunali proximus, in cubiculo focius, in conuiuio dominus; ac tum maxime cum accumbente Prætextato prætoris filio, in conuiuio saltare nudus cœperat. Sed hæc nos copiosissime libro vndecimo.

Sextus per digressionem.

CAPVT XIV.

Superioribus est affinis, quam Græci *ὑπερβασιαν* appellant. Ea est, definitore Quintiliano, alicuius rei, sed ad vilitatem causæ pertinentia, extra ordinem excurrens tractatio. Adhibetur autem vel laudandi gratiæ, qualis est apud M. Tullium pro L. Cornelio popularis illa virtutum Cn. Pompei commemoratio, in quam ille diuinus orator, nam Fabij verbis vtar, veluti nomine ipso ducis, cursus dicendi teneretur, abrupto quem inchoauerat sermone, diuertit: sicut vituperandi, aut ornandi, aut delectandi, aut præparandi. Sumuntur autem ex iisdem sermone locis, quos modo retulimus, ab expositione rerum gestarum, à descriptione locorum, regionum, personarum; item à tractatione fabularum, apologorum. Præterea à locis cõmunibus, quoties amplificandæ rei gratia, in gloriam, in luxuriam, libidinem, auaritiam, turpem amorem, tyrannidem, iram ac reliqua vitia dicimus, atque his, causa velut aliquantisper omissa, diutius immoramur: aut contra quoties frugalitatem, liberalitatem, continentiam, studia literarum, pietatem, taciturnitatem laudibus efferimus. Hi tantum momenti habent ad copiosè dicendum, vt clari aliquot authores eos ex professo tractauerint. *ὑπερβασιαν* appellant. Sunt & illi loci communes his non dissimiles, quoties libertatis commoda ponimus ante oculos, contra seruitutis incommoda; mutabilitatem fortunæ, mortis æquam omnibus necessitatem, quantum valeat pecunia in rebus mortalium, vitæ humanæ breuitatem, atque id genus alia innumera describimus. Porro longius immorari licebit excursionibus, vel in initio dictionis; quas illa Herculis Gallici, apud Lucianum, & Lamiarum a; ud Poititanum descriptio; vel in fine, quo iam fessus

recreetur auditor, quemadmodum in Georgico facit Virgilius. In medio, si quando digredi libebit, celerius eò redeundum, vnde digressus sis, nisi pars causæ iam absoluta digressionis ansam præbebit; veluti post narratam causam, quo ad securam argumentationem auditor reddatur alacrior, aut post probationem, siue omninò post locos in amœniore, quo tædium subtilitatis discutitur; aut nisi res ipsa locos huiusmodi suapte sponte offerat, qui inuitent ad diutius immorandum.

Nota hanc amplificationem prudenter esse tractandam, nec temere, vbi multa & necessaria in proprijs argumentis suppetunt, ad alia digrediendum.

Septimus per gradationem.

CAPVT XV.

Est, vt, facinus est vincere ciuem Romanum, scelus verberare, necare; quid dicam in crucem tollere Verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest. Ad hoc genus pertinet & illud, cum congestis ordine quodam circumstantijs in contextu & cursu semper aliquid priore maius insequitur. Huius exemplum est in secunda Ciceronis Philippica de dormitu Anthonij. O rem non modo visu fœdam, sed etiam auditu. Sic inter cœnam in tuis immanibus illis poculis, hoc tibi accidisset, quis non turpe duceret? In cætu verò populi Romani negotium publicum gerens, Magister equitum, cui ructare turpe esset, is fructus esculentis, vinum redolentibus gremium suum & totum tribunal impleuit. Hic singulæ voces incrementum habent. Etenim per se deforme fuerat, vel non in cætu vomere, in cætu etiam non populi, etiam non Romani, vel si nullum negotium gereret, vel si non publicum, vel si non magister equitum. Hæc si quis diuidat, ac circa singulos gradus immoretur, augebit quidem orationis copiam, tamen minus efficaciter amplificabit.

Octauus per comparationem.

CAPVT XVI.

Est comparatio vel fictio, vel exempli collatione. Fictio, quam *ὑπόθεσις* vocant, vt in prima parte exempli, quod modo retulimus

limus ex Cicero, fingit enim hoc inter coenam accidisse priuato. Eiusdem est illud in Catilinam. Serui me herele mei, si me isto pacto metuerent, vt te metunt omnes tui, domum meam relinquendam putarem. Collatione exempli, quoties proposito velut simili exemplo efficiamus, vt id quod exaggeramus, aut proximum illi, aut par, aut maius etiam videatur; velut Cicero pro Cluentio, cum exposuisset Milesiam quandam à secundis hereditibus pro abortu pecuniam accepisse, quanto est, inquit, Opianicus in eadem iniuria, maior supplicio dignus; Siquidem illa cum suo corpori vim attulisset, se ipsam cruciauit: Hic autem idem illud effecit per alieni corporis cruciatum. In hoc genere non solum tota totis, sed etiam partes partibus comparentur, sicut hoc loco pro Milone. An vero vir amplissimus Scipio Tyberium Gracchum mediocriter labefactantem temp. priuatus interfecit, Catilinam orbem terræ cæde atque incendio vastare molientem nos consules perferemus? hic & Catilina Graccho, & status Reip. orbi terrarum, & mediocris labefactatio cædi & incendijs & vastationi, & priuatus eorum fulibus comparatur. Quæ si quis dilatare velit, plenos per singula locos habeat.

Nonus per eleuationem gratium.

CAPVT XVII.

Est quoties res atrocissimas quasque in summam ipsi extulimus inuidiam, eleuamus consulto, quo grauiora videantur, quæ sequutura sunt. Quod genus est illud Ciceronis: Leuia sunt hæc in hoc reo. Metum virgarum nauarchus nobilissima ciuitatis precio redemit, humanum est. Atrocissimum quiddam expectetur necesse est, cui hæc quæ sunt atrocita, comparata, humana atque vitata videantur.

Decimus per congeriem.

CAPVT XVIII.

Amplificamus & congerie verborum & sententiarum, idem significantium, quæ finitima est figura *συμπερίστασις*, de qua prius dictum est. Vtitur hac M. Tullius in actione pro Ligario. Quid enim tuus ille, Tubero, districtus in acie Pharfalica gladius agebat? Cuius latus ille mucro petebat? qui sensus grat

armorum tuorum? quæ tua mens? oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Hic velut acruo creuit oratio. Idem fit inter omnes altius atque altius insurgentibus; vt in hoc exemplo: Aderat ianitor carceris, carnifex prætoris, mors terrorque sociorum, & ciuium Romanorum licitor Sextius.

Vndecimus per correctionem.

CAPVT XIX.

Amplificamus etiam quasi correctione quadam, vt Cicero in Verrem: Non enim furem sed raptozem, non adulterum, sed expugnatorem pudicitia, non sacrilegum, sed hostem sacrorum religionumque, non sicarium, sed crudelissimum carnificem ciuium sociorumque in vestrum iudicium adduximus.

Duodecimus per conglobatas definitiones.

CAPVT XX.

Tale est illud D. Chrysostomi, vbi eandem sic describit. Crux totius beatitudinis causa, discordia amputatio, pacis firmamentum, bonorum omnium copiosa largitio, salutis indicium. Sol iustitia, spes Christianorum, resurrectio mortuorum, caecorum Dux, claudorum baculus, consolatio pauperum, fratrum diuitum, euersio superborum, triumphus aduersus daemones, &c.

De istis definitionibus abunde dixi superius. Item ille amplificandi modus fit per epitheta & aduerbia.

De selectu locorum, & figurarum, ad amplificationem obiter monitum.

CAPVT XXI.

Atque ne tantum ad criminum, & maleficiorum amplificationes tradita ratio pertinere videatur; Si disquisitijs enucleare velis, illinc prestantissimarum rerum excellentem gloriam, illinc virtutum decus, illinc vitiorum turpitudinem, illinc calamitatum atrocem speciem, illinc admirabilium rerum naturas,

naturas, illinc exquisitissimarum artium delicias, & cetera id genus augeri necesse est.

Sed qui proprii sint singulorum loci, commodius opinor in epidictico genere discernimus. Nunc ut id obiter præcepimus, res vel corporeæ sunt, vel ab omni materia concrecione seceræ, quæ sunt corporis expertes, ut Deus, Angeli, mentes, virtutes, scientiæ, primum ornantur loco negationis, quædam enim ad hæc sublimia sunt, ut facilius sit dicere, quid non sint, quam eorum naturam explicare, nec immerito sapientes illi Aegyptij apud Damascium, pro omni laude diuina ter *αὐτῶν*, id est *incognita caliginè* inelamant. Deum scilicet adumbrantes, cuius cognitio, cum tantis difficultatibus septa sit, melius scitur ignorando, quam temerè aliquid asserendo.

II. Loco ὑπεροχῆ hoc est eminentiæ, cum ex varijs rebus, quasi flosculos perfectionis decerpimus, quos in eare, quam commendandam suscepimus, longe excitatiùs vigere ostendimus.

Tertius locus est ab affectis, quo res spirituales *σπυριτωειδῆ*, id est, quasi corpore vestiuntur, ut præter suam naturam mortaliùm sensibus subiiciantur.

At verò ubi res corporeæ sunt, & ex varijs conflata partibus sapissimè, ut in descriptionibus fieri solet per ipsarummet partium enumerationem, & adiuncta frequentantur, quanquam nulla res est, quæ per omnes locos communes attolli non possit. Itaque in toto genere valent, quod docet Marcus Tullius, definitiones conglobatæ, consequentium frequentatio, & contrariorum, & dissimilium, & inter se pugnantium rerum conflictio, & causæ, & ea, quæ sunt de causis orta, maximeque similitudines, & exempla.

Figuræ in rebus illustrandis adhibentur leniores, & magis comptæ, ut hypotyposes, distributiones, antonomasie quædam excellentes. In contentionibus verò aduersus crimina vsurpantur vehementes increpationes, ironiæ amarulentæ, epiphonemata, execrationes, Apostrophæ.

(.)

De delectu verborum ad amplificandum.

CAPVT XXII.

Verba quoque, quod præcipit M. Tullius, ponenda sunt illustria, & tamen inrita, *Pro Planco.* ut *O acerbam mihi (iudices) temporis illius memoriam, & loci, cum hic in me incidit, complexus est, confersitq; lacrymas.* Gratia, ut, *Pro Milone.* *Præmiorum amplissimum gloria, qua breuitatem vitæ posteritatis memoria consolatur.* Plena, ut, *De me semper P. R. semper omnes gentes loquentur, nulla unquam obmutescet vetustas.* Sonantia, *Polluerat stupro sanctissimas religiones, sanctus grauisima decreta perfrigerat.*

Addit idem auctor, iuncta, facta, cognominata, non vulgata, superlata, inprimisque translata. iuncta sunt composita, quæ grauius sunt anhelata, ut, *contrucidare, pertimescere.* Facta, ut, *Ullamne Appictarem, aut Lenulitatem valere apud me plus quàm ornamenta virtutis existimas?* Sed hoc parcius imitandum. Cognominata, ut *expelletur, exterminabitur, eycietur.* Non vulgata, ut, *Quas ille præcepta mentia casti, prostratis quo sanctissimis lucis substructionum inanis molibus opprefferat.* Superlata, *saxa, & solitudines voce respondent.* Translata, ut, *Omnes in me, meosque redundans ex illo fonte dolores.*

Hæc omnino maiestatem attollunt orationis, ubi præcipue figuris dictionum illigantur, quales sunt, isocola, anadiplofes, asynthesa, Polysynthesa, & cetera huiusmodi, quibus ad rei cumulum circumductæ quasi tornoverborum circumscriptiones, quam aptissime iunguntur.

De mixtura locorum, & figurarum.

CAPVT XXIII.

Quod verò ad mixturam attinet locorum, & figurarum sunt, qui ista putidius inquirant, & putent nonnihil ab antiquis, in hac temperie religiosius obseruatum. Mihi verò videntur veteres Oratores ad hanc primum curam animum intendisse, ut quam illustres locos, & figuras deligerent. Deinde eandem pro rerum opportunitate, ut magistra ratio, & prudentia suaderet, variè commiscerent, in qua mixtura tanta est diuersitas, ut difficile sit certis iam completi legibus.

Nam

Locorum
cognatio.

Nam si diligentius perferuteris, omnes penè omnibus locos locis, & figuras figuris illigatas, atque intextas reperies; Sed hoc in varijs argumentis. Itaque videndum est in hac potissimum, quid materiæ ratio patiatur, aut admittat, videntur certè ij primum loci, qui essentiam rei magis spectant melius coniungi, vt definitio, genus, species, causæ, partium enumeratio. Deinde antecedentia, consequentia, adiuncta, similitudines, contraria, & cæt. id genus.

Inter figuras aliæ pertinent ad conformationem imaginum, descriptionemque rerum, aliæ ad probationem argumentorum, aliæ ad exhilarandam orationem, aliæ ad succendendam, quæ verò sunt eiusdem generis coniunguntur, quanquam ad varietatis illecebram, aliæ alijs insuper adduntur, tam diuerso concentu, vt difficile sit in hac re. certum aliquid definire.

Iuuat tamen aliqua exempla ex Cicerone potissimum legere, quibus conformationem illam locorum, & figurarum in amplificatione cognoscere, atque annotare possis.

Amplificationes Ciceroniana discutuntur.

Ac primum auaritia, & ambitio P. Rulli exaggeratur per congeriem partium, atque effectorum, & per anaphoram tractatur.

CAPVT XXIV.

De lego A-
grar. contra
Rullū 97.
c. 98.

HAEC tu P. Rulle M. Bruti sceleris vestigia, quam monumenta maiorum sapientiae sequi maluisti. Hæc tu cum istis tuis actoribus excogitasti, vt vetera vestigalia venderetis, & expleretis noua. Vbi Capuam ad certamen dignitatis opponere vis, vt sub vestrum ius, iurisdictionem, potestatem, vrbes, nationes, prouincias, liberos, populos, Reges, terrarum denique orbem subiungeretis, vt cum omnem pecuniam ex æratio exhaustissetis, ab omnibus Regibus, gentibus, Imperatoribus nostris coegissetis, tamen omnes vobis pecunias ad nutum vestrum pederent, vt ijdem partim inuidiosos agros à Syllanis possessoribus, partim desertos, ac pestilentis à vestris necessarijs, à vobis meti-

pis emptos, quanti velletis, P. Romano indiceretis: vt omnia municipia, coloniasque Italiae nouis colonis occuparetis, vt quibuscunque in locis vobis videretur, ac quam multis videretur colonias: vt omnem rempub. vestris militibus, vestris vrbibus, vestris præsijs cingeretis, atque oppressam teneretis, vt ipsum Cn. Pompeium, cuius præsidio, sapissimè populus Romanus contra acerrimos hostes, & contra improbissimos ciues victor extitit, proferbere, atque horum conspectu priuare possētis, vt nihil auro, & argento violari, nihil numero, & suffragijs declarari, nihil elata manu perfringi possēt, quod vos non oppressū, atq; ereptum teneretis, vt volitaretis interea per gētes per regna omnia cum imperio summo, cū iudicio infinito, cum omni pecunia, vt veniretis in castra Cn. Pompeij, atque ipsi castra, si commodum vobis esset venderetis, vt interea magistratus reliquos, legibus omnibus soluti, sine metu iudiciorum, sine periculo petere possētis, vt nemo ad populum Rom. vos adducere, nemo producere, non senatus cogere, non Consul coercere, non tribunus pleb. retinere possit.

Iam cuius facile est istius amplificationis artificium intueri. Primum constat rebus, & magnis, & multis, quæ in personis, & negotijs sita sunt. Viden vt breuissime Rulli auaritiam, circa vestigalia, Capuam, æratium, prouincias, agros Syllanos, oppressionem virorum fortium, & cæt. notauit magna orationis volubilitate, hæc pertinent ad *diuinitatem, potestatem, vrbes, nationes, prouincias, liberos, populos, Reges, terrarum denique orbem.* Hac spectant *diuinitatem* forsitan vno verbo Demosthenes dixisset *terrarum orbem*. Sed hic Ciceronis modus plurimum valet ad illam adipalem, quam fouebat. eloquentiam innutriendam.

Sequens modus multum est in *diuinitate* quippe vno verbo, cum vellet dicere præceptis fuisse *Nauis consilium per sermocinationem*, & *hæc diuinitas ita subiicit pro Quinto num. 57.*

Cum ius amicitiae, societatis, affinitatis ageretur, cum officij rationem, atque existimationis duci conueniret, eo tempore, tu non modo, aut C. Aquilium, aut L. Lucullum, sed ne ipse quidem, te consuluisti, sed ne ipse quidem ad te retulisti, ne hæc quidem locutus es. Horæ duæ fuerunt. Quintus ad

Notatur
artificium
huius
amplificationis.

174d.

vadimonium non venit: quid ago? respiciatlet cupiditas, atque auaritia, paululum: aliquid loci rationi, & consilio dedisses: tu te collegisses, non in eam turpitudinem venisses, ut hoc esset tibi apud tales viros confitendum, quare tibi vadimonium non sit obitum eadem te hora consilium cepisse hominis propinqui fortunam funditus euertere.

Hæc verbosior est amplificatio, popularis tamen, & ad motum efficax. Eiusdem generis est ista num. 188. pro Cluentio p. 674.

Quod hoc portentum, Dij immortales! quod tantum monstrum in vllis locis, quod tam infestum scelus, & immane, aut vnde natum esse dicam? Iam enim videtis profectò, iudices, non sine necessarijs me, ac maximis causis, principio orationis meæ de matre dixisse, nihil est enim mali, nihil sceleris, quod illa ab initio filio noluerit, optauerit, cogitauerit, effecerit.

Amplificatur Saffia libido num. 12. pro Cluentio.

CAPVT XXV.

Cum essent hæ nuptiæ, plenæ dignitatis, plenæ concordia, repente est exorta mulieris importuna nefaria libido, non solum dedecore, verum etiam scelere coniuncta. Nã Saffia mater huius Auiti (mater enim à me nominis causa, tametsi in hunc hostili odio, & crudelitate est, mater inquam appellabitur) neque vnquam illa ita de suo scelere, & immanitate audiet, ut naturæ nomen amittat. Quo enim est ipsum nomen amantijs, indulgentiusque maternum, hoc illius matris, que multos iam annos, & nunc cum maxime filium interfectum cupit, singulare scelus, maiore odio, dignum esse ducetis. Ea igitur Habitii Melini istius adolescentis, generi sui, contra quem fas erat amore capta. Primò, neque id ipsum diu quoquo modo poterat in illa cupiditate continebatur. Deinde illa flagrare cepit amentia, sic inflammata ferri libidine, ut eam non pudor, non pudicitia, non pietas, non macula familia, non hominum fama, non filij dolor, non filij mœror à cupiditate reuocaret. Animum adolescentis, nondum consilio, ac ratione confirmatum, pellexit ijs omnibus rebus, illa ætas capi, ac deliniri potest, filia, quæ non solum illo communi do-

lore muliebri, in eiusmodi viri iniurijs angere retur, sed nefarium matris pellicatum scire non posset, de quo ne queri quidem sine scelerare se posse arbitraretur, ceteros sui tanti malignaros esse cupiebat, in huius amantissimi sui fratris manibus, & gremio, & mœrore, & lachrymis consenscebat. Ecce autem subitum diuortium, quod solatium omnium malorum fore videbatur. Discedit à Melino Cluentio: ut in tantis iniurijs, non inuita: ut à viro non libenter. Tum verò illa egregia, ac præclara mater, palam exultare lætitia, ac triumphare gaudio cepit, victrix filia non libidinis. Itaque diutius suspitionibus obscuro lædi famam suam noluit: lectum illum genialem, quem biennio antè filia suæ nubenti strauerat in eadem domo sibi ornari, & sterni, expulsa, atque exturbata filia, iubet. Nubit genero focrus, nullis auspicijs, nullis auctoribus funestis ominibus omnium. O mulieris scelus incredibile, & præter hanc vnam in omni vita inauditum! libidinem estrenatam, & indomitam! ô audaciam singularem, non timuisse si minus vim Deorum, hominumque famam, ad illam ipsam noctem, faccesque illas nuptiales? non limen cubiculi? non cubile filia? non parietes denique ipsos, superiorum testes nuptiarum. Perfregit, ac prostravit, omnia cupiditate, ac furore, vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.

Animaduerte in hac tota narratione singulare grandis illius, & exaggerata eloquentia artificium, primum rem improbam, & superior funestam narraturus, incipit à commemoratione honorum, quæ antecesserant, quo res fiat atrocior. *Explicatur & superior amplificatio.* Cum essent hæ nuptiæ plenæ dignitatis. Deinde, quam ingeniosa illa parenthesis. Saffia mater huius, mater enim à me nominis causa. Mox rem iederentim explicat seruatis verbis legibus. Primum amat Saffia, deinde flagrat. Tertio tota inflammatur, & hæ flammæ exaggerantur à contrarijs: Magnæ procul dubio fuerunt, quæ pudorem, pudicitiam, pietatem, metum dedecoris, hominum famam vicerunt. Hæc enim illius libidinis frama solent esse valentissima. Dein adiuncta in persona filia illustri honoris exprimuntur. Sed hæc tantum præludia: Quid, quomodo attollitur sequens oratio.

Tum verò illa egregia, ac præclara mater, & victrix filia non libidinis, quam discretè appositis inualefcit adiuctis lectum illum genialem,

E c quem

quem biennio ante filia sua nubenti strauerat, in eadem domo sibi ornari, & sterni expulsa, atque exurbata filia iubet. Postremo nubis genero socrus, nullis auspicijs, nullis auctoribus. Quid restabat nisi exclamationis fulmen. O mulieris scelus.

Amplificatio beneficij accepti, per comparata, adiuncta, & partes, ad Quirites post reditum num. 5.

CAPVT XXVI.

Comparatio, & antitheta.

Parentibus, id quod necesse erat, paruus sum procreatus, à vobis natus sum consularis. Illi mihi fratrem incognitum, qualis futurus esset, dederunt, vos spectatum, & incredibili pietate cognitum, reddidistis Rempublici. illis accipi temporibus eam, quae penè amissa est: à vobis eam recuperari, quam aliquando omnes vniuersi opera seruata iudicauerunt. Dijs immortales mihi liberos dederunt, vos reddidistis. Multa praeterea à Dijs immortalibus optata cōsecuti sumus; nisi vestra voluntas fuisset, omnibus diuinis muneribus caruissemus, vestros denique honores, quos eramus gradatim singulos assecuti, nunc à vobis vniuersos habemus, vt quantum antea parentibus, quantum Dijs immortalibus, quantum vobis incipis, tantum hoc tempore vniuerso cuncta populo Rom. debeamus. Nam cum in ipso beneficio vestro tanta magnitudo est, vt eam complecti oratione non possim, tum in studijs vestris tanta animorum declarata est voluntas, vt non solum calamitatem mihi detraxisset, sed etiam dignitatem auxisset videremini. Non enim pro meo reditu, vt pro P. Popilij nobilissimi hominis, adolescentis filij, & multi praeterea cognati, atque affines deprecari sunt.

Hac ratio augendi per antitheta pulchra est, & suavis, adduntur etiam adiuncta, scilicet in largiendo beneficio, alacritas, & cetera.

Alia pars amplificationis per *μεγιστόν*.

Post reditum ad Quirites.

CAPVT XXVII.

Partium enumerationis.

Quid dulcius hominum generi à natura datum est, quam sui cuique liberi, mihi.

vero, & propter indulgentiam meam, & propter excellens eorum ingenium, vita sunt meo cariores, tamen non tanta voluptate erant suscepti, quanta nunc sunt restituti. Nihil cuiquam fuit vnquam iucundius, quam mihi. meus frater, non tam id sentiebam, cum fruebar, quam tunc cum carebam, & postea quam vos me illi, & mihi eum reddidistis: Rex familiaris sua quemque delectat, reliquae meae fortunae recuperatae, plus mihi nunc voluptatis afferunt, quam tunc incolumi afferbant: Amicitiae, consuetudines, vicinitates, clientelae, ludi denique, & dies festi, quid haberent voluptatis, carēdo magis intellexi, quam fruendo. Iam vero honos, dignitas, locus, ordo, beneficia vestra, quae quam mihi semper clarissima visa sunt, tamen ea nunc renouata, illustriora videntur, quam si obscurata non essent. Ipsa autem patria Dijs immortales, dici vix potest, quid caritatis, quid voluptatis habet, quae species Italiae, quae celebritas oppidorum, quae forma regionum? quae agri? quae fruges? quae pulchritudo vrbis? quae humanitas ciuium? quae reip. dignitas? quae vestra maiestas? quibus ego omnibus antea rebus sic fruebar vt nemo magis.

Viden vt singula quaeque commoda minutatim, sine tamen vlla sermonis ignobilitate, aut rerum obscuritate discutiens, amplius effecit orationem. Si quidpiam hic humile fuisset interpositum, corrupisset eloquentiae grauitatem, quod fatuus quispiam fecit in veteri poemate, qui Elysiarum camporum voluptates commemorans Solem, & cucumeres dixit esse illis perijucundos. Quae cognatio Cucumerum, & Solis. Deinde, cuius ingenij est nobilissimis voluptatibus Cucumerum etiam inferre.

Amplificatio rei calamitosi per gradationem, & hypotyposin, &c. pro Quinto. nu. 95.

CAPVT XXVIII.

Miserum est exturbari fortunis omnibus, alijs: miserius est iniuria. Acerbium est ab aliquo circumueniri: acerbium à propinquo, Calamitosum est bonis eueri, calamitosius cum dedecore: Funestum est à forti, atque honesto viro iugulari, funestius ab eo, cuius vox praecoris quaestu prostrit. Indignū est à pa-

est à pari vinci, aut superiore, indignius ab inferiore, atque humiliore. Luctuosum est tradi alteri cum bonis, luctuosius inimico. Horribile est causam capitis dicere: horribilius priori loco dicere.

innotuit, & descriptio facti.
 Omnia circumspexit Quinctius, omni periclitatus est. C. Aquilli, non prætorem modo, à quo ius impetraret inuenire non potuit, atque adeo, ne vnde arbitrari quidem suo postulari. Sed ne inimicos quidem Sex. Nævij, quorum saepe, & diu ad pedes iacuit stratus obsecrans per Deos immortales, vt aut secum iure contenderent, aut iniuriam, sine ignominia sibi imponerent. Denique ipse ius inimici vultum superbissimum subiit, ipse Sex. Nævij lachrymans manum apprehendit in propinquorum bonis perferendis exercitatum, obsecrauit per fratris sui mortui cinerem, per nomen propinquitatis, at ætatis suæ, si non hominis, aut humanitatis rationem haberet: vt secum aliquid integra sua fama, qualibet dummodo tolerabili conditione transigeret, ab ipso repudiatus, ab amicis eius non subleuatus, ab omni magistratu vexatus, atque perterritus, quem præter te appeller, habet neminem, tibi, se, tibi suas omnes opes, fortunæque commendat: tibi committit existimationem, ac spem reliquæ vitæ, multis vexatus contumelijs, plurimis iactatus iniurijs, non turpis ad te, sed miser confugit. E fundo ornatissimo deiectus, ignominijs omnibus appetitus, cum illum in suis paternis bonis dominari videret, ipse filia multi dotem conficere non posset, nihil alienum tamen vita superiore commisit. Itaque te obsecrat C. Aquilli, vt quam existimationem, quam honestatem in iudicium tuum, prope iam acta ætate, decursaque attulit, eam licet ei, secum ex hoc loco efferre, ne is de cuius officio nemo vnquam dubitavit, sexagesimo denique anno, dedecore, macula, turpissimaque ignominia notetur, ne ornamentis eius omnibus Sex. Nævij pro spolijs abutatur, ne per te ferat, quominus, quæ existimatio P. Quinctium vsque ad senectutem perduxit, eandem vsque ad rogum prosequatur.

Hæc gradatio, vt postea dicitur, tota ad amplificationes facta est, nihil ea ad augendum, aut secundius, aut suavius.

Altera pars amplificationis, continet vultum superbi calamitosi hominis opulentum aduersarium demulcentis. Denique ipsius inimici vultum superbissimum subiit, cui additur ser-

mocinatio, obsecrauit per fratris mortui cinerem. Res ipsa per se satis luctuosa est, & in se suam continet amplificationem, modo difertè narretur.

Amplificatio ab effectis describitur vir bonus. pro Cecinna num. 78.

CAPVT XXIX.

Vereor de tali viro, ne plus dicam, quam vos, aut sentiatis, aut apud vos commemorari velitis. Quapropter hoc dicam nunquam eius auctoritatem nimium valere, cuius prudentiam populus Ro. in cauendo, non in decipiendo perspexerit, qui iuris civilis rationem nunquam ab æquitate seiuixerit, qui tot annos, ingenium, laborem, fidem suam P. Romano promptam, expositamque præbuerit, qui ita bonus, & iustus vir est, vt natura, non disciplina consultus esse videatur, ita peritus, ac prudens, vt ex iure civili, non scientia solum quædam, verum etiam bonitas nata videatur, cuius tantum est ingenium, ita prompta fides, vt quicquid inde haurias purum, liquidumque te haurire sentias.

Amplificatio luxus per adiuncta, pro Roscio Amerino. n. 133.

CAPVT XXX.

Habet animi relaxandi causa rus antecellum, & suburbanum, plura præterea prædia, neque tamen vllum, nisi præclarum, & propinquum, domus referta vasis Corinthijs, & Deliacis, in quibus est antepha illa, quam tanto pretio nuper mercatus est, vt qui prætereuntes pretium enumerari audiebant, fundum venire arbitrentur. Quid præterea cælati argenti? quid stragulae vestis? quid pictarum tabularum? quid signorum? quid marmoris apud illum putatis esse? tantum scilicet, quantum è multis, splendidiisque familijs inturbat, & rapinis coaceruari vna in domo potuit. Familiam verò quantam, & quam varijs cum artificijs habeat, quid ego dicam? Mitto hæc artes vulgares coquos, pistores, lecticarios, animi, & aurium causa tot homines habet, vt quotidiano cantu vocum, & neruorum, & tibiatarum, nocturnisque conuitijs tota vicinitas perfonet. In hac vita, iudices, quos sumptus quotidianos, quas effusiones, fieri putatis? quæ verò conuiuia? honesta credo in eiusmodi domo: si domus hæc habenda est
 Ec 2 potius

potius, quam officina nequitia, diuersorium flagitiorum omnium. Ipse vero quemadmodum compositus, & delibuto capillo passim per forum volitet, cum magna caterua togatorum videtis iudices, ut omnes despiciat, ut hominem prae se neminem putet, ut se solum beatum, solum potentem putet.

*Amplificatio rapacitatis 2. Philipp.
num. 65.*

Per partium enumerationem, & Comparata.

CAPVT XXXI.

IN eius igitur copias cum se subito ingurgitauisset, exultabat gaudio persona de Mimo, modo egens, repente diues. Sed ut est apud Poetam nescio quem, male parata, male dilabuntur. Incredibile, ac simile portenti est, quoniam modo illa, tam multa, quam paucis non dico mensibus, sed diebus effuderit, maximus vini numerus fuit, permagnum optimi pondus argenti, pretiosa vestis, multa, & lauta supellex, & magnifica multis locis, non illa quidem luxuriosi hominis, sed tamen abundantis. Horum paucis diebus, nihil erat. Quae Charybdis tam vorax? Charybdis dico, quae si fuit, fuit animal vnum, fuit Oceanus, medius fidius vix videret tot res, tam dissipatas, tam distantibus in locis positas, tam cito absorbere potuisse. Nihil erat clausum, nihil obsignatum, nihil scriptum, apotheca tota nequissimis hominibus condonabantur, alia mimi rapiebant, alia mimae, domus erat aleatoribus referta, plena ebriorum, totos dies potabatur, atque id locis pluribus: suggeriebantur etiam saepe (non enim semper iste felix) damna aleatoria, conchyliatis. Cui Pompeij peristromatis, seruorum in cellis, lectos stratos videres. Quam obrem desinite mirari, haec tam celeriter esse consumpta, non modo vnus patrimonium, quamuis amplum, ut illud fuit, sed vrbes, & regna celeriter tanta nequitia deuorare potuisset.

Fit per subiectionem ante oculos cum vibrata quadam orationis celeritate.

*Amplificatio luctuosi spectaculi de bonis
Cnei Pompeij hasta subiectis.*

Per hypotyposin, sustentationem, epiplexin, &c. 2. Philipp. n. 64.

CAPVT XXXII.

HAsta posita pro aede Iouis Statoris bona, miserum me! consumptis enim lachrymis, tamen infixus, animo haeret dolor, bona inquam, Cnei Pompeij magni, voci acerbissimae subiecta praeconis, vna in illa re feruitur oblita ciuitas ingemuit, seruentibusque animis, gemitus tamen populi Romani liber fuit expectantibus omnibus, quoniam esset tam impius, tam demens, tam Dijs, hominibusque hostis, qui ad illud scelus sectionis auderet accedere, inuentus est nemo praeter Antonium, praesertim cum tot essent circa hastam illam, qui auderet, quod omnium fugisset, & formidasset audacia. Tanta igitur te stupor oppressit, vel ut verius dicam tantus furor, ut primum cum sector sis isto loco natus, deinde cum Pompeij sector, non te execrandum populo Romano, non detestabilem, non omnes tibi Deos, omnes homines, & esse inimicos, & futuros scias.

Et haec plena, artificiosa, & grauis. Primum, quam apposite interiecta, luctuosa, parenthesis. Bona (miserum me) deinde, vide ut suspendit animos. *Expectantibus omnibus quoniam esset tam impius.* Postremo, quae fulmina exclamationum. *Tantus igitur te stupor oppressit, &c.*

Amplificatio Belli crudelis Philipp.

14. n. 8.

Per causas efficientes, effecta, comparata, &c.

CAPVT XXXIII.

Bellum inexpiabile infert quatuor Coss. vnus omnium latronum terribimus: gerit idem bellum cum senatu, populoque Romanis, quanquam ruit ipse suis cladibus, pestem, vastitatem, cruciatum, tormenta denuntiat. Dolabella serum, & immane facinus, quod nulla barbaria posset ignoscere, id Deorum consilio factum esse restatur, quaeque facturus esset in hac vrbe, nisi cum hinc ipse Iupiter ab hoc templo, atque omnibus repu-

lisset

lisset, declarauit in Parmensium calamitate, quos optimos viros, honestissimosque homines, maximè cum auctoritate huius ordinis, populique R. dignitate coniunctos, crudelissimis exemplis interemit: prodigium illud, & portentum L. Antonius in figne odium omnium hominum, vel si etiam Diij oderint, quos oportet, omnium Deorum. Refugit animus P. C. eaque formidat dicere, quæ L. Antonius in Parmensium liberis, & coniugibus effecerit, quas enim turpitudines Antonij libenter subierunt, easdem per vim lætantur alijs se intulisse. Sed vis calamitosa est, quam illis intrulerunt, libido flagitiosa, qua Antoniorum oblita est vita. Est igitur quisquam, qui hostes appellare non audeat, quorum scelere crudelitatem Carthaginiensium victam esse fateantur, qua enim in vrbe tam immanis Annibal capta, quam in Parma surrepta Antonius, nisi forte huius colonia, & cæterarum, in quas eodem est animo, non est hostis Antonius putandus. Si vero colonia-rum, & municipiorum sine vlla dubitatione hostis est, quid tandem huius cæteris vrbis, quam ille ad expiendas egestates latrocinij sui concepiuit, quam iam pridem merator, & callidus decempeda sua saxa diuiserat. Recordamini per Deos immortales P. C. quid hoc biduo rimuerimus à domesticis hostibus rumoribus improbissimis dissipatis. Quis libertos, quis coniugem aspiciere poterat sine steru? quis domum? quis recta? quis larem familiarum. Iam aut foedissimam mortem omnes, aut miserabilem fugam cogitabant. Hæc à quibus timebantur, eos hostes appellare dubitamus: grauius si quis attulerit, nomen libenter assentiar, hoc vulgari contentus vix sum, leuiore non vtior.

Amplificatio criminis iniustitæ 6. Verr. n.
67.68.69.

Per adiuncta, & varias figuras.
CAPVT XXXIV.

LEx maximo conuentu Syracusis in foro, ne quis fortè me in crimine obscuro versari, atque affingere aliquid suspitione hominum arbitretur, in foro, inquam, Syracusis stans, Deos hominesque conestans, clamare cœpit, candelabrum factum è gemmis, quod in Capitolium missurus esset, quod in templo clarissimo, populo R. monumen-

tum suæ societatis, amicitiaque esse voluisset: Id sibi Caium Verrem abstulisse, de cæteris operibus, ex auro, & gemmis, quæ sua penes illum essent, se non laborare: Hoc sibi eripi miserum esse, & indignum. Id etsi antea iam mente, & cogitatione sua, fratrisque sui consecratum esset: Tamen tum se in illo conuentu ciuium Romanorum dare, donare, dicere, consecrare Ioui optimo maximo, testèque ipsum Iouem suæ voluntatis, ac religionis adhibere. Quæ vox? quæ latera? quæ vires huius vnus criminis querimoniam possint sustinere? Rex Antiochus, qui Romæ ante oculos omnium nostrum biennium fere comitatu regio, atque ornatu fuisse, is cum amicus, & socius populi Romani esset amicissimo patre, auro, maioribus antiquissimis, & clarissimis, opulentissimo, & maximo regno, præceptus è prouincia populi Romani exturbatus est. Quemadmodum hoc accepturas nationes exteræ: Quemadmodum huius tui facti famam in regna aliorum, atque in vltimas terras peruenturam putasti. Cum audierint à Prætoribus populi R. in prouincia violatum Regem, spoliatum hospitem, eiectum socium populi Ro. atque amicum. Nomen vestrum, populique Ro. odio, atque acerbitati, scitote nationibus exteris, iudices futurum, si istius hæc tanta iniuria impunita discesserit. Sic omnes arbitrantur, præsertim cum hæc omnino fama de nostrorum hominum auaritia, & cupiditate percrebuerit, non istius solius hoc esse facinus, sed eorum etiam qui approbarint. Multi Reges, multæ liberæ ciuitates, multi priuati opulenti, ac potentes habent profecto in animo capitolium sic ornare, vt templi dignitas, imperijque nostri nomen desiderat, qui si intellexerint, intuerse regali hoc dono, grauius vos tulisse: grata fore vobis, populoque R. sua studia, ac dona arbitrabantur. Sin hoc vos in Rege, tam nobili, in re tam eximia, in iniuria, tam acerba, neglexisse audierint. Non erunt tam amentes, vt operam, curam, pecuniam impendant in eas res, quas vobis gratas fore non arbitrantur. Hoc loco Qu. Catule te appello, loquor enim de tuo clarissimo, pulcherrimoque monumento, non iudicis solum seueritatem in hoc crimine, sed propè inimici, atque accusatoris vim suscipere debes, tuus est enim honos in illo templo senatus, populique R. beneficio, tui nominis æterna memoria simul, cum templo illo consecra-

tur: Tibi cura suscipienda, tibi hæc opera sumenda est, vt Capitolium quomodo magnificentius est, restitutum, sic copiosius ornatum sit, quam fuit: illa flamma diuinitus extitisse videatur.

Amplificatio Miseriorum per antithera, acutaq; & vellicantes sententias, stylo picto, & declamatorio.

Senex reuersus è captiuitate deplorat filium insepultum, & cœcã vxorem.

CAPVT XXXV.

L E X.

QVI in calamitate parentes deseruerit, insepultus abijciatur. Qui habebat vxorem, & filium captus à piratis scripsit domum de redemptione. Vxor flendo oculos amisit, filius retinente matre profectus, vicarijs manibus redemit patrem. Idem in vinculis decessit, abiectus in mare, & appulsus ad litus patrium est ciectus, vult illum sepelire pater, mater prohibet.

Quintil. declam. 6. fol. 16. p. 2. Principium acutum, & acutum. Nota gradationem artificiosissimam.

id. Gregorium

Quidenim passus sum tam leue, vt non comparatio mei, felices etiam aliorum miseras faciat? Graue est à piratis alligati, magis dicat hoc, qui sciat, quam citò capti moriantur. Alligatus sum, sed ta nen magis queror, quod solutus sum. Indigna est impietas in suos, quæ quanta versetur in hoc iudicio videtis. Sed mihi hoc quoque querendum est, quod me, & vxor nimium dilexit, & filius. Quid ergo putarem in rerum natura posse reperiri, quod orbitate acerbius videretur? Non contigit mihi, quod cæteris miserimum filium efferre. Parum est, quod iuueni singularis exempli, caussa mortis fui, & iam pretiosa redemptus animã, senex odiosus morte filij mei viuo. Parum est, quod mihi luctum meum fluctus nuntiarunt, & aliud agenti patri subito ad litus orbis appulsa est, quod miserimum iuuenem toto iactatum mari, etiã si ne interpellasset, sero sepelirem, adhuc supremo prohibeor officio, & ne quid solati contingat, perdo etiam matris misericordiã. Inijcit errantem corpori manum mulier, & pirata, & tempestate crudelior, atq; vt accedat dolori meo cumulus, quæ hoc facit, vxor mea est. Ne quis tamen erret ignorus, non est filij mei nouerca, sed mater, ô facinus! ô cladibus

nostris mutata natura. Mater ignem vltimum filio negat, & mulier, quæ maritum quocq; suum debilitata desiderat. Quis hoc de istâ credat? filium non flet, funditus euerfa fulmen hoc, gladiumque non sentit.

Tam illa principalis, ac maxima Deum dono concessa libertas, non hominum solum, sed ferarum, volucrumq; sensibus fixa, & ingemita, primum spoliū fuit. Me ipse perdidit, tenetor venale mancipium, & ciuis Romanus merces fio, & libertatem senex dedisco, & natus ingenuus venire opto. Minimum est, in flustibus habitamus, Hiberni nos feriunt venti, non flatio, non fedes, non quies, sed quod matulorum meorum maxima portio est, tam miseri sunt etiam domini mei, citò prætereunda est memoria, propter me vxori grauius, mihi propter filium. Transeo hirsutos hostium vultus, & immanium barbarorum feros fimitus, tantumq; mihi quotidie esse metuendum, dicere quantum pati capius, videre pirata potuisset. Nihil est desiderio suorum grauius, timui ne quem ex meis viderem. Nihil tempestatenaciū, quotidie naufragium optaui: nam mortem, confitebor senili inertiã vna caussa minus cupiebam, ne defunctum nemo sepeliret. Quam vestem relictam captiuo putas, nisi quæ præda non erat? quales epulas, ciboque præbent, qui ipsi rapti viuunt? Nam illa quidem facis digna, quis dixerit vdm carcerem, & inundatam sentina nauiculam, & impositū nuda trabe irrequietum iatus, reuinctas post tergum manus alligatos, tanquam esset, qua fugeremus pedes? Solæ in carcere tenebræ iuuant.

Nunc autem aliquot è patribus amplificationes, vt in operis notandum subiungamus.

Amplificatio calamitosi status per antitheta, & hypotyposin.

Describitur miseria pauperum cum luxu diuitum comparata ex D. Gregorio.

CAPVT XXXVI.

Αλλ' οί μὲν ὑπαυθοὶ ταλαπείρησσι, ἡμεῖς δ' οἰκὸς ἰσθμοῦ οἰκίας ὑπερλαμπρῆς λίθοις παντοίοις δεικνύσμενας, καὶ χρυσῶν καὶ ἀργύρου καὶ λαυραπείσας, καὶ ἰσθμὸς λεπτοῦ διαβέσει, ἡ ποσειδωνία χαρῆς, σφραγῶν ἀπατηλοῖς δεικνύμασι. καὶ τὰς μὲν οἰκὸς ἰσθμοῦ, τὰς δ' οἰκοδομῶν μὴ ἰσθμοῦ.

Item pag. 19. etiam libri idem exaggeratur egregio

Præclara amplificatio miseriorum inter ma inter feri sunt etiam domini mei, citò prætereunda est memoria, propter me vxori grauius, mihi propter filium. Transeo hirsutos hostium vultus, & immanium barbarorum feros fimitus, tantumq; mihi quotidie esse metuendum, dicere quantum pati capius, videre pirata potuisset. Nihil est desiderio suorum grauius, timui ne quem ex meis viderem. Nihil tempestatenaciū, quotidie naufragium optaui: nam mortem, confitebor senili inertiã vna caussa minus cupiebam, ne defunctum nemo sepeliret. Quam vestem relictam captiuo putas, nisi quæ præda non erat? quales epulas, ciboque præbent, qui ipsi rapti viuunt? Nam illa quidem facis digna, quis dixerit vdm carcerem, & inundatam sentina nauiculam, & impositū nuda trabe irrequietum iatus, reuinctas post tergum manus alligatos, tanquam esset, qua fugeremus pedes? Solæ in carcere tenebræ iuuant.

Greg. Nazianz. in ora. 16. pag. 243. Misericordiam in bonum dilectum, & gratiam in amplificatione miseriorum

Gregorij
sicut magis
ad latinorum
sicut velle
mentiam,
et maius
ut, quibus
ad hunc
vultum
improbia.

μή μιν, ήσιν; ούδ' κληρόμοις ίσως ήρδ'·
αλλά ξείνοις, και άλλοξίοις, και τέτων ίσως,
ούδ' τοίς αγαπώσιν ήμάς, αλλά τοίς άπεχθε-
στάτοις, ή φθονερατάτοις, ή χακώδ' έσχατον. ή
οί μί ρηγάσθον εν βιχίνοις και διασαρμέ-
νοις ράκσι, μάλλον ή ούδ' τέτων τυχόν ευπο-
ρησθιν. ή μείς ή βύβρομεν ήμάς αυτούς έδ'η-
τι μαλακή και περιεβροση, και τοίς εκ λίνω, και
σφρών αείροις εύφάσμασι, ή τοίς μέν εν ασχη-
μοήσιν μάλλον, ή πορ έμπρέφομεν. ούτω
ήδ' εν χαλκώ πόν το περιτόν ή περιέργον.
τά ή ένδον ήμίν άποκείσεται φρονίς άχριστος
ή άνόητο σήτων διασάνη, ή χροή ή τά
πάντα καταναλίσκοντο, ή οί μέν ούδ' ής
άναγκαίως βοήθς εύπορησισιμ. ώ τής έμής
βροφής, και ή έκείνων ταλαπωρίας, αλλά κεί-
θεται πρό των ήμετέρων θυρών, έκλυόμενοι
και λιμνηντες, ούδ' τάς προς την άγρην ά-
φορίας, παρά τή σώματι έχοντες. έσση-
μένοι φωνών μέν είς τό ούδ' έρωδα, χειρών δέ
εις τό προτένειν έφ' ίκεσία, ποδών ή είς τό
προσείναι τοίς έχοσιμ, άναπνοών δέ είς εύ-
νίαν ής άρηνώδίας, τό βουότ' υπον ή χακώμ
κρόφατον κρινόντες, τοίς οφθαλμοίς μόνομ
εύχαρισθέντες, ότι μή την έαυτών λάβειν βλέ-
ψοσιμ, και οί μέν ούτως. ή μείς ή άνακεισό-
μεδα λαμπαροί λαμπρώς επ' έσάδ' ή ύψη-
λότε ή μετεώρη, ή των περιήθω, και ά-
φύσων βπ' έλματων, καν φωνής άχέσω-
μεν τήν άτήσων δυσχεραίνοντες. δει ή ήμίν
τό μέν έδαφος εύώ έν άνθεσι πολλαίς, και
τής ώρας έξω, την ή βράσων χατερράνδρα
μύροις, ή μύρων τοίς εύωδεςάτοις και πο-
λυτελεστάτοις. ήνα και μάλλον εύθληνόμεδα,
παύδας δέ περσεάται τοίς μέν εν κόσμω και
εφέης, άνέτης τάς κόμας, και θηλυδρίας, και
τή καλά πρόσωπων κέρρα περιεργαμένης
πείην, ή θσον συμφέρει, λίχνοις οφθαλμοίς,
κεκοσμημένης. τοίς ή τάς κύλικας επ' ά-
κρων δακτύλων έχοντες, ώς οίόντε εύπορωτέ-
ρατά τε δμω ή ασφαλέςατα τοίς δέ ύπερ
κεφαλής άνημον τής ριπίτι, σοφίζομένης,
και τάς εκ χειρών άρας τό πηήτο ή σαρ-
κώ άναφύχοντας, ή τά επ' ή τόντις, πηήθεν

μέν χρεών την βράσων, πάντων χορηγών-
των ήμίν ή σοικείων ποισίας. άέρθηγης,
ύδατο, και ενοχορωδάται τοίς μαγείρων
και έλωσοιών μαγηνεύμοσιμ; άγώνια δέ
είναι πάσιμ, ές τις ώς μάλισα την λίχλω.
ήμίν ή άχάρισον πολακείσει γαστέρα. τό βα-
ρύ φορτίον και άρχέκακον, τό άπηότατομ
θρηόν και άπισότατομ, την καταργημέλω
αύπκα σόν τοίς καταργημένοις βρώμασι;
και τοίς μέν πολύ τι κόρη και ύδατο, ήμίν
ή ή μέχρι μέδης οί τω είς κρατήρες. μά-
λον ή ή ύπερ την μέλω τοίς γε άκολασο-
τήροις, και ή μέν άπασαμ φόμεθα ή σίαν, ή
ή έγκρινέμεν ώς άνδρσμίαν, περι ή τή φιλο-
σφησώμ. ζημία ή είμη προσείαι τή έγχο-
ρία και ή όνομαζομένων ζέναν τις άσπερ τυ-
ραντο. δει ήδ' ήμάς άθροός και ής χρεί-
ας, περιπότοις, ή είναι, ή νομίζομαι άσπερ
άσχυωμένοις, είμη και οι νομίζομεθα, και
δύλοι γασρός, ή ή ύπό γαστέρα.

Quid illine sub dio vexabuntur, nos autē
domos splendidissimas incolemus, om-
nis generis lapidibus exornatas, auro, & ar-
gento illuminatas, ac tenuium calculo-
rum dispositione, varioque picturae artifi-
cio, fallacibus oculorum illecebris? atque al-
ias quidem incolemus, alias autem extru-
emus? Quibusnam autem ne hereditibus fortasse
quidem nostris, sed exteris, & alienis. iisque
ne amicis quidem fortasse, sed inimicissimis,
maximaque in nos invidia flagrantibus, quod
quidem malorum omnium extremum est.
Quid illine in asperis, & laceris pannis obri-
gescent, immo ne eos fortasse quidem habebunt,
uos autem in mollibus, & circumfluentibus
vndiq; vestibus, telisque ex tenuissimo lino,
ac serico contextis lasciuimus: atque in aliis
quidem indecore potius, quam honeste, & ornate
nos ipsos geremus? Sic enim quicquid superfluum,
& curiosum est, vobis: alias autem in arcibus
recondemus curam inutilem, & incommodam
a tinea excedendas, & a tempore, quod omnia
conficit abstinentiam, atque illis ne necessaria
quidem alimenta suppetent, id profuturas
meas delicias, o grauem illorum calamitatem
verum pro foribus nostris iacebunt languidi,
& fame pene confecti, qui ne instrumenta
quidem corporis ad pe-

Luxu di-
uitum cir-
ca ades.

Pauperum
nuditas cũ
luxu vesti-
um.

*Egregium
παδθ.*

*Cocitatem
intelligit.*

*Luxu civ-
ca apparatusū
conminiorū.*

*Ventur
καρδ φερτιον
καθ' αρχι.
κα. κου.*

petendum integra habeant. Vocibus priuati sunt, quibus miseriam suam lugeat, manibus, quas supplicandi causa protendant, pedibus, quibus ad diuites accedant, spiritu, quo lugubre carmen contenta voce fundant, atque quod malorum omnium acerbissimum est, lenissimum esse iudicant, oculisque duntaxat gratiam habent, quod ipsorum labem minime videant. Atque hi quidem ad hunc modum, nos autem in altis, pensilibusque lectulis, exiniisque, & quas pene tangere nefas sit, stragulis splendidi, splendide recumbemus, si vel solam petitionum vocem audiamus, stomachantes. Atque etiam illud oportebit, ut pavimentum nostrum floribus, plerumque etiam extra tempus fragret, & mensa suauissimis, ac sumptuosissimis vnguentis perfundatur, quo magis in dies effoeminemur: pueri etiam assent, partim ornate, ac suo quisque ordine, comis soluti, effoeminati, ac caesarie expoliti, magis quam impudicis oculis conducatur, partim extremis digitis pocula teneant, quam fieri potest decentissimè, simul ac tutissimè, partim follibus ventum semper caput excitantes, atque auris manu conflatas obefas carnes refrigerent, mensa insuper carnis redundet, elementis omnibus nobis prolixè, & copiosè subministrantibus, acre, nempe terra, aqua, nosque coquorum, & eorum, qui epulas instrunt, lenocinijs comprimamur, omnesque de eo concertent, cequis audio, & ingrato ventri, quam maximè blandiatur, graui omninè sarcinae, & malorum omnium auctori, belluae profus insaturabili, ac perquam infida, quae cum fluxis illis, & caducis, cibis breui interitura est. Et quidem illi praecelare secum agi putabunt, si vel aqua expleantur, nos autem vini pocula vsque ad temulentiam hauriemus, immò etiam ultra temulentiam, saltem is, qui maiore laborant intemperantia, atque ex pluribus vinis alia rejiciemus, alia vt suauius, & grata probabimus, de alijs etiam philosophabimur, atque in detrimento ponemus, nisi ad patrium vinum, exoticum etiam quoddam velut tyrannus accedat. Nos quippe lautos, & delicatos, & profusiores, quam vsus exigat aut esse, aut haberi oportet, perinde, atque vereamur, ne, non mali existimemur, ac ventris, & eorum, quae sub ventre sunt mancipia.

Amplificatio atrocis supplicij per hypotyposin.

CAPVT XXXVII.

NΑὐτὸς φόρτον ἐχῆσα ἢ πρεσβύτερον, ἕνα, καὶ τέτον οὐδὲ ὑπὲρ κακῆς λυγρῆς, ἀλλ' ὑπὲρ πίστεως κινδυνεύοντα, κατὰ 416.
 πελάγους ἀφίεται, οὐχ ἵνα σώσῃ τὸ βῆπλάτην, ἀλλ' ἵνα ἀπολέσῃ τὸ φόρτον προδομένου, εὐσεβὲς γὰρ, καὶ πῶς τῶν φόρτων σμικροσοφῶν, καὶ ζυφῶν τὸ κερμὸν τῆς κολάσεως ὁ δὲ δικτῆρ, φεῦ τὸ θεάματι, φεῦ τὸ δράματι! ἡ ναὺς πελάγι, τὸ θεῖον ἐπὶ ταῖς ἀκταῖς, τὸ μὲν ἐφθρομένω, τῶν δὲ ὄδυρομένων, πῶς ἀνὸν ὀλίγον τὸ πολὺ παραστήσομαι: ἀνάπεται τὸ πῶς, δαπανᾷται ἡ ναὺς, σιωδὰ πανᾷται τὸ φόρτον, πῦρ ὑδαὶ μίγνεται, καὶ σιωδῆται τὰ σῶματα, εἰς εὐσεβῶς κόλασιν, καὶ δύο σοχεῖα, ἐν σώματι, μερίζεται, καὶ πυρὸς ὑπὲρ θαλάσσης ἀφίεται ζῆν. ἢ προσήλυτε μὲν τάχα πῆς ὡς ἡμέρᾳ καὶ φιλοανθρώπων. προσελθὼν δὲ εὐρεθεα μα ἐλεεινὸν τε καὶ ἄπιστον, ἀνευ κυβερνήτη πλοῖον ἀνευ χειρῶν ναύαγιον. καὶ ὁ πρεσβύτερος κόνις, καὶ οὐδὲ κόνις σπάρεις, ἐν τοῖς ὑδασι, καὶ οὐδὲ τοσούτον ἡ ἱεροσύνη ὅσον τελευταῖος γένε εὐσχημονετήρας τυχεῖν. εἰ δὲ μὴ τελευταῖος, ἀλλὰ ταφῆς γε πάντως ἢ καὶ τοῖς ἀσεβέσιν ὀφείλεται.

NAuis presbyterum vnum portans, eumque non sceleris vllius, sed fidei causa periclitantem, in mare demittitur, non vt vectorem seruet, sed vt perdat. Atque is quidem, qui vehabatur vtpote vir pietate praestans animo erat prompto & alacri. Comes autem illi ignis adiungitur, ac nouitate poena maiorem in modum laetatur persecutor. Proh spectaculum graue! proh acerbam tragediam! nauis mari fertur, spectantium multitudo ad littus effunditur, partim laetantium, partim lugentium. Quo nam pacto rem tantam paucis exprimam, atque in aspectu collocabo? Ignis accenditur, nauis vna cum onere suo absumitur, ignis aquae miscetur, resque inter se contrariae, ad pij viri supplicium

*Grani
acuta
amplificatio,
appositi
antithesis
vibrata.*

ciū concurrunt, duoque elementa corpus vnum partiuntur, & nouo, atque inaudito more fax super mare attollitur: ad quam, vt benignam, & humanam fortasse quispiam accessit, propior autem factus miserandum, atque incredibile spectaculum reperit, nauigationem sine gubernatione, naufragium sine tempestate. Sic presbyter cinis efficitur, immo ne cinis quidem, vti potest in aquis sparsus. Nec verò sacerdotij dignitas tanta fuit, vt honestiorem saltem mortem consequeretur, aut si non mortem, at certe sepulturam, quæ impijs etiam, & facilegis hominibus debetur.

πάλιν αρετ.

Amplificatur Definitio virtutis per inductionem.

CAPVT XXXVIII.

Amplificatio per inductionem. D. I. Chrysostomus in hom. 198. p. 572. oratione, quod nemo laeditur nisi à se ipso. s. Chrysostomus amplificationes plura habent suam verborum, & laxitatis.

Τί ποτ' αἶν ὅστιν ἰππὸς ἀρετῆ, ἀρα τὸ χρυσὸν ἔχειν χαλινῶν, καὶ τελαμῶνας ταῖστές, καὶ τροματῶν δεσμὸν ἐκ σφρι- κῶν νημάτων συγκείμενον, καὶ τάπητας ποικίλους, καὶ χρυσοβάστες, καὶ φάλαρα λιδοκόλληλα, καὶ πλοκάμους χρυσοῖς σχοινίοις συμπλεγμένους. ἢ τὸ δρομικὸν εἶναι καὶ εὐσκελῆ, καὶ βαρύνειν εὐρύθμη, καὶ ἑπὶ πᾶσι ἔχειν ἰππικὰ πρῆπτάσας γενναῖα καὶ ἀνδρῖαν. κετ' ἔσται τῶν ἀποδοχίαις μακρῶς, τὴν δὲ πόλεμοις ἀρμύρῃσιν, καὶ δυνάμει, καὶ ἐν παρατάξει μὲν πολλὰ φαίνεσθαι τῆ παρατήματι, καὶ βροτῆς γενομένης σώζειν τὸν ἀναβάτην, οὐκ εὐθελὸν δευτέρω ἰππὸς ἀλλετῆ, οὐκ ἐκείνα, πῆ δὲ νῶν καὶ ἡμιόνων, ποῖαν φύσιν ἀρετῆν εἶναι, οὐ τὸ δύνασθαι μὲν εὐκολίας ἀβλοφροῦν, καὶ ῥαδίως τὰς ὁδοὺς διάκειν, καὶ πῶδας ἔχειν σερρότητι πῆξας μιμνήμενος; μὴ τὰ ἔλαθεν αὐτῶν περικείμενα σωτελεῖν τι πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρετῆν αὐτῶν φησὶν; εὐδαμῶς. ἀμπελον ἢ ποῖαν δαυμασόμεθα; τὴν τοῖς φύλλοις κομῶσαν καὶ τοῖς κλήμασιν ἢ τὴν τῶν καρπῶν βριθομένην ποῖαν ἢ ἀρετῆν ἐλάμας εἶναι φαμέν. ὅταν μεγάλας ἔχη τοὺς κλάδους, καὶ πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶ φύλλων κόμην, ἢ ὅταν τῆ οἰκείῃν καρπὸν ἀφίλη καὶ πανταχῶς

διασαρμένον ἐμφαίη; οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆ ἀνθρώπων ποιῶν. διευκρινήσασθαι τὴν ἀρετῆν τὴν ἀνθρώπου, καὶ βλαβέλι, εἶναι ἐκεῖνον νομισῶν μόνον, τὴν αὐτῆ λυμανομένην. τί οὖν ὅστιν ἀρετῆ ἀνθρώπου; οὐ χρήματα ἵνα πέναν δέσσης, οὐδὲ ὑγίεια σώματι, ἵνα φοβῆται νόσον, οὐδὲ ἢ τῶ πολλῶν ὑπόληψις ἵνα ὑπιδῆς δόξαν πονηρῶν, οὐδὲ τὸ ζῆν ἀπλῶς, καὶ εἰκῆ, ἵνα φοβερός γιγνηται ὁ θάνατος. οὐδὲ ἐλευθερία, ἵνα δούλειαν φύγη ἀλλ' ἢ ἀληθῶν δογματῶν ἀκριβεία, καὶ ἢ κατὰ τῆ βίον δρθότης.

Quid ergo est virtus equi? nunquid aureum habere fixum, & huiusmodi cingula, stragulorum vincula ex sericis filis contexta, tapetes variatos, auroque intertextos, phaleras gemmis distinctas, comas aureis funiculis complicatas: an verò cursu esse veloce, curibus bene firmis, numerosè necesse, & ungulas habere generoso equo dignas, robore præditum esse, longis itineribus, ac bellis idoneo, posse & in acie magno animo, & in fuga equitem incolumem conferuere: an non perspicuū est, his, non illis equi virtutem contineri? A sinuorum verò, & mulorum, quam virtutem esse diceres? an non posse onera commode gestare, itinera facile conficere, habere pedes, qui firmitate saxa imitentur: Num ea, quibus extimsecis circumdati sunt, aliquid ad virtutem ipsorum proprium conferre dicemus: nequaquam. Vineam deinde quam admirabimur? folijs comatam, & palmitibus, an fructu onustam? Quam etiam oliuæ virtutem esse dicimus: cum magnos habet ramos, & multam foliorum comam? an cum suum fructum uberem, & in omnes partes dispersum ostentat? Sic igitur etiam in hominibus faciamus: discernamus virtutem hominis, idque solum damnum existimemus, quod illam violet. Quid igitur est virtus hominis? non pecunia, vt paupertatem metuas: nec sanitas corporis, vt timeas morbum: non multitudinis opinio, vt suspectam habeas existimationem malam, nec vita per se sola sine accessione, certoque proposito fine, vt mors tibi formidabilis existat: nec libertas, vt seruitutem fugias, sed verè doctrinæ diligens studium, & vitæ honestas.

D. Gm. 10. 6.

uiti & am- aiis, sicut & huius

Amplificatio brevis miseriarum vita, per synathroisimum.

D. Chrysoft. tract. quod nemo laeditur nisi a se ipso, pag. 577.

CAPVT XXXIX.

Φερε δὴ τὰ προσωπεῖα ἀφελόντες τὰ φαιδρά, καὶ περιφανῆ τ' ἀσχεῖας, καὶ δυσειδῆς τ' πραγμάτων ὄψεις τέτων, δεῖξαι μὲν τ' ἐταριζομένης γυναικὸς τὴν βδελυμίαν, τοῦτον γὰρ ἢ τοιαύτη ζωὴ, ἢ Ἰουφῶς, καὶ πῆξαι, καὶ ἰωασείας προσέχουσα. κό ασχρόν, καὶ δυσειδῆς, καὶ πολλῆς βδελυμίαις γέμον τό ἀσχεῖς, καὶ φοβτικόν, καὶ πικρίας ἐμπληγμένον, καὶ γὰρ ὁ ἕτερος μαλιστα βεβητο πάσης ἀποσερῆν τοῦς ἀλόντας συγγνώμης, οὔτε καὶ ἀγῆας, καὶ πολλῆς τῆς πικρίας ἐμπλησμένον ὁ βίος οὗτος, ποθεινός τε αὐτῆς, καὶ περισσῆς ἀδασός ἐστι, καὶ μυρίων γέμων κλαυθῶν, κινδύων αἰμάτων, κρημνῶν, σκοπέλων, καὶ φόβων, καὶ φθῶν, καὶ Ἰόμων, καὶ φθόνου, καὶ βασκανίας, καὶ ἐπιβουλῆς, καὶ φροντίδος διλυκεῖας, καὶ μερίμνης, καὶ κέρδον ἔχων οὐδέν, οὐδὲ καρπῶν τ' ἰστέτων κακῶν οὐδένα φέρων, ἀλλ' ἢ κόλασιν, καὶ τιμαρίαν, καὶ τὸ διλυκεῖας βασανίζουσα.

Age verò speciosis latuis, à turpi, ac deformi facie detractis, meretricis mulieris foeditatem ostēdamus. Talis enim est vita ad voluptates, diuitias, & honores projecta, infamis, inquinata, flagitijs ac sordibus oppleta, molesta, grauis, multisque acerbitatibus oppressa. Hoc enim est, quod vitæ huius amore delinitis omnem adimit veniam, quod cum tot rerum asperitatibus sit referta, desideratur ab eis, & magnopere expetitur, plena capitis discriminibus, præcipitijs, scopulis, caedibus, timoribus, terroribus, inuidia, perpetua cura, & sollicitudine; quodque nullum lucrum, nullum fructum tantorum laborum afferat, nisi poenam, ac supplicium, & æternos cruciatus.

SHS.

Amplificatio auaritia, per effecta, & imagines.

D. Chrysoft. tract. quod nemo laeditur nisi a seipso, pag. 578.

CAPVT XL.

Λυσα τις ἀνίατος, καὶ μανία ἀκάτελος, καὶ νόσος ἀδόσθητος τὰς πάντων κατέχει ψυχῆς, καὶ πάντα ἐρωτα οὗτος ἐκίχσας ὁ ἔρωτος, καὶ παρῶσα μὲν οὐκ ἐβέβαλε τ' ψυχῆς, καὶ οὐτε φιλίας, καὶ συγγενείας, τ' γυναικός, καὶ παύδων οὐ τι γένοιτ' ἄν ἀνδράσι ποθεινότερον; ἀλλὰ πάντα χαμά ἐρύπται, καὶ καταπεπῶαίτηται, τ' ὁμῆς ταύτης, καὶ ἀπανθρώπων ἐσωσίνης τ' ἀλόντων τὸς ἀπάντων χαταλαβῶσης ψυχῆς, καὶ γὰρ ὡς δέσπονα τῶτων ἀπανθρώπων, καὶ ὡς τύραννον ἀπῆνης, καὶ ὡς βάρβαρον ὁμῆς, καὶ ὡς πόρνη πάνδημος, καὶ πολυέλης, καὶ λαοκλήνει, καὶ καλατείνει, καὶ μυρίους κολάζει κινδύουσα, καὶ τιμαρίαις τῆς ἐλομένης δαλεῖν αὐτῆ, καὶ φοβερά τις εἶσα, καὶ ἀμείλιχτος, ἀγρίατε, καὶ ἀπῆνης, καὶ πρόσωπον ἔχουσα βαρβαρικόν, μάλλον ἢ θηριώδες, καὶ λύκος, καὶ λέοντες ἀημιώτερον προσώπῃς τις εἶναι δοκῆ, καὶ ποθεινῆ, καὶ μέλιτος γλυκύτερα τῆς ἀχμαλωτοῦ εἶσιν ὑπ' αὐτῆς, καὶ ἕξιν, καὶ ὅπλα καὶ ἐκάστω καλά αὐτ' χαλκεύουσα, τῆν ἡμέραν, βάρβαρα ἀνορέψουσα, καὶ ἐπὶ κρημνούς ἀγῶσα, καὶ σκοπέλους, καὶ μυρία αὐτῆς πικῶσα κολάσεως δίκτυα σκληρῶς αὐτοῦς τιμίζεται ποιεῖν τῆς τε ἡλωκόσιν αὐτοῖς τοῖς τε ἐπιθυμῶσιν ἀλόνται, καὶ καδάτωρ ὡς σὺ ἀμάρα, καὶ βορβόρω ἐγκυλινδῶμένη ἤεται, καὶ Ἰουφῶ; καὶ κἀνθαροὶ κώτρον σιωχεῶς ἀνελεῖποντες. οὐτὰ δὲ, καὶ εἰ τῆ φιλαργυρία ἀλόντες τ' ζῶων τέταν εἰσὶν ἀδλιώτεροι.

Abies quædam desperata, furor effrenatus, morbus insanabilis omnium animos obrinet. Hic amor omnem funditus amorem extinctum, atque oppressum eicit ex animo. Neque amicitia ratio habetur, neque cognationis, quid dico amicitia, & cognationis; non vxoris, & liberi, quo quid viuis potest esse cariuis? sed omnia humi abiecta, & concul-

concul-

conculcata sunt vbi crudelis isthæc, & inhumana mancipiorum domina, tanquam scæuus tyrannus, aut barbara quædam immanis, aut meretrix publica, & sumptuosa omnia dedecorat, conficit, & sexcentis obijcit periculis, ac pœnis eos, qui illi seruire in animum induxerunt. Cumque sit terribilis, acerba, crudelis, sæua, vultu barbarico, quin potius ferino, & quam lupus, ac leo tetriore; manufacta tamen, & expetenda, & melle dulcior suis captiuis esse videtur: cum etiam gladios, & arma quotidie cõtra eos eudat, ac barathra effodiat; ad præcipitia ducat, & scopulos, infinita supplicij retia taxat, beatos eos tamen præstare censetur, tum ipsis captis, tum ijs, qui in eodem laqueos se induunt, atque, vt in cloaca, & cœnolus cum voluptate, & delicijs voluntatur, aut, vt scarabei in stercore continenter versantur. Ita etiam auaritia capti istis animalibus sunt miseriore.

Amplificatio gula, & ebrietatis, per congeriem.

D. Chrysostomus tract. quod nemo læditur nisi à seipso. pag. 580.

CAPVT XLII.

ΟΙ πρὸς διαμεμεθμένῳ τὴν ἡμέραν ἐπὶ τῷ σπλάχνῳ κατακέμενοι, καὶ διὰ τὰ δέπνα τοῖς ἀγίοις συνάπτοντες, καὶ τὴν γαστέρα διαρρηγόντες, καὶ τὰς ἀφῆσεις πειρῶντες, καὶ τὰ ὑπερβόλια τῶν ἐδεσμάτων φορτίω τὸ πλοῖον καταποντίζοντες, καὶ ὑπερβαῖον ποιῶντες τὴν ναῦν καὶ κατὰ κερ εὐνασάμενοι τὸ τῷ σώματι κατακλύζοντες αὐτὴν καὶ πέδας, καὶ χειροπέδας, καὶ γλωσσοπέδας ὀπνίζοντες, καὶ ἅπαντα αὐτῶν καταδεσμένους τὸ σῶμα ἀλύσεισιν σιδηρῶς χαλεπωτέρω δεσμῶ τῷ φρένι, καὶ τῷ βουνοῦ, καὶ μὴ τῶν ὀνειράτων ἀπὸ γλαυμένοι φοβερῶν τῶν τε μακρομένων ὄντες ἀλλοτρίοι, καὶ ἀνδραγαθῶν ἕνα δαίμονα ἐπιστάγοντες τῇ ψυχῇ, καὶ γέλωτος προκέμενοι τῷ θεῷ τῶν οἰκετῶν, μάλιστα καὶ τῶν βασιλέων, καὶ ἀκρῶν ὑποβίσις τῶν ἐπιεικτεροῖς αὐτῶν, καὶ μηδὲν εἰδότες τῶν παρόντων, μὴτε εἰπεῖν τι καὶ ἀκρῶν δυνάμενοι, ἀλλὰ φορῶντες ἀπὸ τῶν σπλάχνων ἐπὶ τὴν κλινὴν ἀγορῶντες.

Eadem latinitate donat.

Qui ad dimensum diem super thoros accumbunt, cœnas cum prandijs copulant, ventrem disrumpunt, sensus deprauant, immodico ciborum onere nauigium demergunt, sentinam inexhaustam, & exundantem reddunt, & tanquam in corporis naufragio nauem vndis obruant, pedicas, manicas, & linguæ vincula necant, totumque corpus suum vinciunt vinculo ebrietatis, & luxus, grauiore, quam ferrea catena, ac nec synecurum, & purum capiunt somnum, neq; ab horribilibus insomnijs liberi sunt, furentibusq; miseriore, voluntarium quendam demonem in animum inducunt, risui spectantium famulorum expositi, imò etiam luctui, & lachrymis meliorum inter eos; neminem noverunt eorum, qui ad sunt, neque dicere quid, neque audire possunt, sed inter gestantium manus, a toris, ad lectulum feruntur.

Ebrietas demon voluntarius.

Amplificatio virtutum.

CAPVT XLII.

Amplificatio virtutum & rerum laudatarum conformari poterit ad hæc exempla Ciceronis.

Domuisti gentes immanitate barbaras, *Laus C.* multitudinem innumerabiles, locis infinitas, *mentia pro* omni copiarum genere abundantes; sed tamen *Marcello.* ea vicisti, quæ & naturam, & conditionem vt vinci possent, habebant. Nulla est enim tantavis, tantaque copia, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique possit. Verum animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduersarium nobilitate, ingenio, virtute præstantem, non modo extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem: hæc qui faciat, non ego cum suminis viuis comparo, sed simillimum Deo iudico.

Laus Philosophia, iusculana.

O vitæ Philosophia dux! o virtutis indagatrix, expultrixque virosum! quid non modo nos, sed omnium vitæ hominum sine te esse potuisset: tu vrbes peperisti; tu dissipatos homines in societatem vitæ conuocasti; tu eos inter se primo domicilijs, deinde coniugijs, tum literarum, & vocum communione iunxisti; tu inuentrix legum, tu magistrarum & disciplina fuiti. Ad te confugimus, à te opem petimus: tibi nos totos tradimus. Est

autem vnus dies bene, & ex præceptis tuis actus peccanti, immortalitati anteposendus. Cuius igitur potius opibus vitamur, quam tuis: quæ & vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem mortis sustulisti.

Virtus imperatoris.

Ego sic existimo, in summo Imperatore quatuor has res inesse oportere, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur scientior vnquam aut fuit, aut esse debuit? qui e ludo atque pueritiæ disciplina, bello maximo atque acerrimis hostibus ad patris exercitum, atque in militia disciplinam profectus est, qui extrema pueritia miles fuit summi imperatoris, incunte adolescentiæ maximi ipse exercitus imperator: qui sæpius cum hoste confluxit, quam quisquam cum inimico concertauit; plura bella gessit, quam ceteri legerunt; plures prouincias confecit, quam alij concupuerunt, cuius adolescentiæ ad scientiam rei militaris non alienis præceptis, sed suis imperijs; non offensionibus belli, sed victorijs; non stipendijs, sed triumphis est tradita.

Item. Non enim illæ sunt solæ virtutes imperatoris, quæ vulgo existimantur, labor in negotio, fortitudo in periculis, industria in agendo, celeritas in conficiendo, consilium in prouidendo; quæ tanta sunt in hoc vno, quanta in omnibus reliquis imperatoribus, quos aut vidimus, aut audiimus, non fuerunt.

De diminutione.

CAPVT XLIII.

Verum cum multa de amplificationibus apud Rhetores passim occurrant, mirum est, cur de diminutione permulti nihil attingant, siue quod ab eloquentiâ hanc rerum extenuationem alienam esse putent, siue quod nullam esse artem diminutionis existiment.

Ego verò sic arbitror, & istam quam vocant *uicium* prudentissimæ partem esse eloquentiæ, & eius artificium minimè negligendum. Occurrunt autem sæpe tempora minuendi, quorum imprimis haberi oportet rationem.

Et illud quidem frequentissimum est,

cum ab aduersario contra rem nostram est aliquid copiosius exaggeratum, quod infringi, atque comminui multis modis solet: vel enim dicemus calentem adhuc. Rhetorum studijs hominem suo ingenio plenius indulgisse, similem videri circulatoribus, qui mansuetas circumducunt belluas, cum verò, & scriptis programatis, & crebro tympanorum sonitu ad videndam eximie magnitudinis belluam omnes inuitarint; degenerem feram, & vt aiunt, murem pro leone ostentant. Sic illum diti verboso ambitu perstrepiuisse, vt rem paruum extolleret, sed omnia in eius contemptum refundi, non fieri verbis elephantos, ex culicibus manere semper eadem rerum pretia, siue quis attollat, siue detrahat. Aduersarium intemperanter abusiui auribus grauissimorum hominum, quibus id persuaderi posse existimauit, quod vix mulierularum, aut puerorum crudelitati insinuaret.

Deinde, si quæ afferri possit comparatio, in qua ea ipsa, quæ ad rem attollendam magnificentissimis verbis prædicauit, per antiagogem rei vilissimæ, vel haud ita laudatam tribuamus, & risum inde excitare possimus auditorum, quod sæpe fit, perit tota illa, quæ ab aduersarijs est conformata magnitudinis species, & in fumos euanescit. Vt si quis formam aliquam pulcherrimi corporis exquisitis orationis pigmentis ornarit, nos deinde irridendo eadem de olla diei posse demonstremus, vel si operosissimum Regis alicuius Mausolæum amplissimis verbis extulerit, nos muscam nobilius sepultam ostendamus, quod ingeniosissime fecit Martialis, vbi agit de vipera in succino sepulta, l. 4. ep. 48.

Plentibus Heliadum cunctis dum Vipera serpit,

Fluxit in obstantem succina gemma feram.

Quæ dum miratur pinguis se rore teneri:

Concristo riguit vincita repente gelu.

Nec tibi regale placeas Cleopatra, sepulchros:

Vipera si tumulo nobi iore iacet.

Sic & Cupidinem Deorum potentissimum cum aliqui verbosissima oratione laudasset; Bellissime retorquens aduersarius cum vespa contulit: *Alas habet, & Vespa: velum habet, & Vespa, & cætera, quæ in eodem argumento dici possunt.*

Vel si quæ ab aduersario dicta sunt, omnes veritatis habent numeros, non rectè, aut securè confutari possunt; tunc, aut dicendi modus erit perstringendus, aut otiosa oratio vellenda.

canda, quod ea frustra conetur extollere, de quibus nemo ambigat: sic callidissime Cæsar, cum in consultatione de supplicio Catilinariorum non lubenter audiret, conurationis crimen atroci quadam, ut debebat, oratione augeri, non refellit quidem eos, qui gravissime de hoc crimine dixerant, neque enim erat, aut tutum, aut prudens hoc facere, quid igitur facit, ut rem minuatur: modum dicendi arguit: sed per Deos immortales, quo illa oratio pertinuit? an, ut vos infestos conurationi faceret? scilicet, quem tanta res, atque tam atrox non permovet, eum oratio accendat? Vel si facti alicuius minuendi data sit occasio, tum contra faces aduersarij aspergenda erit frigida, ut magni, et inusitatum facinus, vestrem scidit, resarciatur, & reliqua similia.

At quæres? num præter hæc tempora, & concertationes, occurrant etiam plerumque loci, in quibus diminutione sit utendum? Ita est profecto, artificiosissimæ est eloquentiæ, sua prudenter minuere, vel certe dictis minime attollere. Tum vero recte fit, cum res magnæ dicuntur, cum aq̃d magnos auditores, cum personæ graues, & gloriosissimæ famæ loquuntur, quarum dicta, ut oracula non verborum multitudine, sed pondere vim suam obtinent, simplicius enim narrant, & tamen tonant oratione, quia vita fulgurant. Paulus

Aemilius apud Titum Iuium, orationem habet de suis rebus gestis, nihil minus ornatum, stylum epistolarum diceret. *Profectus ex Italia, classem à Brundisio sole orto solui, nona die hora cum omnibus meis nauibus Corcyram tenui. Inde quinto die Delphis Apollini, pro me, exercitiisque vestris sacrificavi, Regem ad pugnam coactum vici, Macedoniam in potestatem populi Romani redegi.* Hæc à summo Imperatore profecta, longè magis eruditas aures afficiunt, quam si ipse Marcus Tullius ornatissima oratione suas in Amano victorias celebraret. Fit autem, ut auditores hac modestia deliniti, plura silentio suppressa existiment, & verborum moderationem flagrantissimis studijs compensent.

Eandem diminutionis rationem ferme sequuntur, qui ponderosam amant in oratione sobrietatem, studentque potius, ut magna viuant, quam ut diserta loquantur. Itaque consilio, & synonyma, & duplicata, & contraposta, & sustentationes, & commorationes, & expolitiones, & circumductiones verborum declinant, ac *fitum seum*, dicunt: sed tantam habent in vita venerationem, in dictis maiestatem, ut amplificationis ornatu nihil indigeant.

(.)

PLACVIT HIC QUOQVE POST
*aliquot delibata, variam locorum commmuniū
 ex Cicerone suppellectilem, ad vberiora amplifica-
 tionum exempla, notatis numeris subijcere.*

A

Doleſcentum voluptates, pro Cœl. 39.
 Ambitio 2. Agr. 97. 98.
 Ambitio Candidatorum, Mur. 76. 77. Planc. 12. eius periculum. Mur. 74. 75. Milo. 45.
 Agriculturæ voluptas, de ſenectute 51. 52. 53.
 Anima immortalitas; de ſenectute 77. 78. 79.
 Auaritia fugienda; offic. 75. 76. 77. 15. 35. violat omnia, pro Quinct. 26. 53. 38. Manil. 37. 65. Flacc. 72. 73. Haruſp. 59. pro Sext. 94. Piſo. 86. 90. & paradox. 1.
 Amicitia, ii. Ant. 38.
 Amor in aliquem, iiii. Catil. & pro domo 27. 28. Planc. 22. 27. 29. 80. 81. Mil. 70. 101. Deiot. 39.
 Audacia, Amer. 95. Cæcin. 2. i. Ant. 90. i. Catilin. 2. 3. 4. pro domo 115. 116. 117. 140. 141. Haruſp. 4. Sext. 1. 2.
 Aduerſa fortuna ſuas habet utilitates poſt reditum 2. 3. 4. 5. 6. pro domo 86. 87. Piſo. 41. 42. 31. 32. 33. 34. 44.
 Auſteritas nimia, Mur. 74.
 Authoritas ſpectabilis Mani. 43. 44. 45. Syll. 80. ex Mil. 12.

B

Bellus immanitate ſuperare, Amer. 63.
 Bonorum infeſtationes Sext. 1. 2.
 Beneficij accepti prædicatio, poſt reditum ad Quirites, 56. & c. poſt reditum in Senat. 2. 3. Haruſp. 16. Planc. 2. 4. Mil. 101. 102. poſt. 47. Marcel. 3. 35.

C

Cauſſæ malorum omnium, 2. Ant. 53. 54. 55. 71. 72.

Calamitas hominis, Amer. in tota peroratione. Item exordium totum pro Flacco, & peroratio. Exordium pro Sylla. Et peroratio pro domo 44. Sext. 7. 121. 122. 128. 145. Mil. 35. Poſthu. 45. 46. & pro Quinto nu. 49
 Calamitas cuius bona ſunt ſubhaſtata. Cædes Sext. 76. 77. 78. 79
 Ad conſtantiam cohortatio, Manil. 69
 Conſtantia Syll. 83. poſt reditum ad Quir. 19. pro domo 4. Sext. 60. Prouincijs 41. Mil. 62. 63. 65. 93. 96. 102. Deiot. 36. 37
 Concordia, Haruſp. 60. 61. 63. Lig. 33
 Conſolatio 14. Philipp. 34
 Corruptela temporum, 2. Catil. 10
 Conſcientiæ vis, 3. Cat. 11. poſt reditum in Senat. 36. pro domo 140. 141. Piſo.
 Continentiæ, & grauitatis laus, ex ijs, quæ pro Cœlio num. 39. 46. 47. Milon. 62. 63. 2. Ant. 68
 Conuiuium Damodis Tuſculana, v. 61
 Crimen magnum. Font. 10. Cluent. 25. 29. Piſo 94
 Criminum frequentatio, act. 1. in Verrem, initio, & vlt. in Verr. ſub ſuam.
 Crudelitas, 14. Philipp. 8. 9. 10. pro Roſ. Amerino. 63. Cluent. 177. 188. 199. Rab. 12. 13. & c. 3. Catil. 24. 25. Flacco 73. Syl. 76. pro domo 43. 63. 64. Haruſp. 35. Sext. 32. 30. 22. 135. Vatini. 23. & vltima in Verrem, maximè in ſupplicio Gaiij Conſani. Piſo. 17. 18. 83. 84. 85. Lig. ii. 12. 13. 14. ii. Ant. 63. iij. Ant. 4. xj. Philipp. 1. 2. 3. 5. 6. 7. 8. 9. egregie xiiij. Philip. 18. 21. 22. Amer. 63.
 Conſictus virtutum, & vitiorum ij. Cat. 15
 Clementiæ Laus. Marc. 1. 9. 17. 18. 19. Lig. 15. 16. 29. 30. 38. 39. Deiot. 53. 54. 40.
 Diues

D.

Dives Rab. 3. 4.
 Decretum iniquum, Flacc. 15.
 Degener, Sext. 110. Rab. 2.
 Decofor Flacc. 90. 91. Sext. 110.
 Damnatio iniqua, pro domo 46. 58. 59. 60.
 95.
 Diuina vltio, Amer. 131. pro domo 140. 141.
 Harusp. 37. 38. 39. Pifo 85. Mil. 86.
 Discordia tollenda, Harusp. 54. 55. 60. 61. Sext.
 104. 108. 109. xiiij. Phil. 17. 18.
 Dolor ij. Catil. 20. iij. Catil. 2. pro domo 97.
 98. Harusp. 43. Planc. 34. Sext. 3. 4. 14. 27.
 32. 63. 64. 88. 121. 122. Caelio 60. Mil. 16. 18.
 201. 100.
 Dignitas maior durioribus legibus obftrin-
 gitur. Cluent. 150. Flacc. 87. vbi locus prae-
 clarus de moleftijs, & periculis eorum, qui
 praerunt.
 Diligentia in studio, Planc. 66. Cael. 45. 46.
 74.

E.

Errori, & temeritati fumus omnes obno-
 xij, Posth. 22. 23. 24. 25. 26.
 Eloquentia fructus Muraen. 24. vis eius, &
 1. de Orat. nu. 30. 31. 32. 33. Harusp. 41. Sext.
 107. 108. 109. Balbo 3.
 Exempla virtutis multum mouent. Arch. 14.

F.

Fama celebris pro lege Manilia, 43. 44.
 iij. Catil. 26. Syll. 24. Caelio 6. Milo 98.
 99.
 Fama, & exiffimatio laefa pro Quinct.
 Fama non bona, Cluent. 4. Pifo. 47.
 Falfum crimen, Cluent. 9. 166. & c. Flacc. 11. 12.
 19. 96. Syll. 74. 75. Planc. 30. 36. 57.
 Cael. 15. 23. 53. 56. 57. 66. Deiot. 8. 15. 16.
 19.
 Fraudulentus, Quinct. 12. 13. 16. 19. 22. 26. 29.
 36. Amer. 116. 117. Cecin. 4. 15. 19. Cluent.
 70. 71. 72. ij. Agrar. 20. Flacc. 46. 47. 48.
 post reditum in Senat. 12. Sext. 19. ex 22.
 Fortunis fpoliatuſ, Amerini peroratio pro
 domo 106. 111. 114.
 Foemina laus, Amerin. 147.
 Furor, Harusp. 39. Pifo 47. 50. Milo. 99. vj.
 Ant. 4. 5. 6. 7.
 Frugalitas, Deiot. 26. 27.

G.

De gloria, & de modis comparandi locus
 communis prolixus, ij. offic. 43. vſque
 ad 52.
 In gloria recipienda laborandum, Manil. 6.
 exord.
 Gloria amor. Arch. 26. vſque ad 30. Sext. 143.
 Cael. 76. prouinc. 38. Pifo 56. 57. 58.
 59. 62. Mil. 98. 99. Marcell. 28. 29. 30.
 31. i. Anton. 29. 30. ij. Anton. 32. 33. 114.
 115.
 Graecorum mores, & eorum in testimonijs
 leuitas, pro Flacco 9. 10. 11. 12. 13.
 Gratiarum actio ij. Agra. j. iij. Caell. 26. post
 reditum ad Quirit. 5. 6. & 53. 27. egregie
 post reditum in Senat. 2. 3. 22. 29. 35. 38.
 Planc. 2. 3. 68. 72. 77. 78. 79. 80. 81. Balbo j.
 Marcell. 10. 35. iij. Anto. 3. 4.
 Gratia, aut potentia inuidioſa, Amerin.
 122.
 Gratus omnibus Arch. 5. 6. Vatin. 7. 8.
 In gratiam redire cum inimico, Poſthu. 32.
 33. 19.

H.

Helluo Pifo. 13. 22. 41. ij. Ant. 66. 67. 104.
 105.
 Homo frugi, Quinct. 59. 93.
 Honestus, & locuples Amer. 15.
 Honores post mortem decernendi, ix. Philip.
 ferè tota.
 Honor digno collatus, exordium ij. Agrar.
 Planc. 50. Sext. 6.
 Humaniorum literarum fructus, Arch. 12.
 Humanitas. Amer. 41. 42.
 Humanarum rerum inconfantia, & pericu-
 la, Flacc. 87. Syll. 91. pro domo 146. Mil. 70.
 v. Ant. 26.

I.

Ignominiam ſubire, & ſuis bonis ſpoſari
 ſummum malum, Quinct. 49. 95. Pifo.
 47. 48. Ant. 32.
 Impietas, Font. 20. 21. pro domo 104. Vat. 14.
 ij. Ant. 56.
 Imperatoris virtutes quæ, Manil. 28. 29. & c.
 Iniuriam ylcifei, Syll. 46. 47.
 Iniuria, damnumque, Quinct. 34. 47. 52. 53. 71.
 74. 95. Amer. 49. pro domo 106. & c. iij.
 Sext. 29. 54. 93. de prouinc. 5. 10. 71.
 Impio-

- Improbi viri mores, aut auari, Quint. 55. 56.
 pro Cluent. 93. l. 1. in Ver. num. 10. l. 2. n.
 13. 4. de Timarchide pulchra.
 Innocentia alicuius, Font. 27. exord. Flacc. 7.
 Syll. 77. 78. 79. 84. 85. Caelio 55.
 Balbo 15. Posth. 6. 10. 11. Deiot. 20.
 Immortalitatis, spe omnes laboramus, Rabir.
 26. Sext. 47. 48. Marcell. 11. 28. 29. ii. Ant.
 11. 4. xiiii. Philip. 32. 33.
 Iudicium officii, Cluent. 159. Mur. 41. Posth.
 11. 12.
 Iudicis quanta prudentia esse debeat, Font. 15.
 Flac. 95. Pifo 94. Posth. 11. 12.
 Iram deponere, Deiot. 8. 9. ii. Ant. 84. 36. 76.
 Iratus leui de causa, Vat. 4. i. Ant. 26. 27.
 De iure, & iuriconsult. pro Cæcinn. 66.
 67.
 Iuris ciuiliis quanta sit æquitas, & quam dili-
 genter sit obtemperandum, eiusque fru-
 ctus, Sext. 90. 91. 92. ix. Phil. 7. 11.
 Iurisprudentiæ laus, i. de orat. 199.
 Iurisperitorum labores, Mur. 19.
 Iustitiæ necessitas, præclarus locus commu-
 nis, 2. offic. n. 39. 40.

L.

- L**aus egregia viri boni, & prudentia Cæ-
 cin. 77. 78. Manil. 3. Cluent. 107. 133.
 Cæc. 59.
 Legum utilitas, & auctoritas, Cluent. 146. ca-
 rum euersio Pifo 9. 10. Marcell. 24. 25.
 Deiot. 32.
 Libertas Planc. 47. Balbo 31. Posth. 3. 4. & ii.
 offic. 52. 53. 54. præclare in peroratione.
 Libertas in agendo cum laude, Planc. 93. 94.
 Libertatis ius, Balbo 31.
 Licentia nimia in Repub. nocet, Flac. 16. 17.
 Laborandum tendenti ad ardua, 59. Sext. 102.
 136. 137. 138. &c. Cælius 45. 46. 74.
 Literarum studia, Arch. & Tusc. v. 67.
 Luxuria, Amer. 75. ii. Catilin. 7. 10. 22.
 Post reditum in Senat. 10. 12. 13. 14.
 Harusp. 59. Sext. 20. Cæc. 47. 48. 57. 69.
 Pifo 25. 66. 67. 2. Ant. 44. 47.
 Luxus, sumptuosusque, Amer. 134. 135. ii. Catil.
 10. 22. 25. post reditum Senat. 15. Harusp. 44.
 Sext. 18. Cæc. 57. 67. Pifo 13. 22. 25. 48. ii.
 Anton. 15. 104. 105.
 Ludi pro Mur. 39. 40.

M.

- M**ala bonis permixta, v. de Finib. num. 91.
 Malitia, Quint. 48. ii. Agr. 28.

Magnas res gerere 2. Catil. 28.

Mater in filium impia, Cluent. 12

Mansuetudo Muren. 6. Syll. 8. 86. 87

Mansuetudo Romana in ciues, Rabir. 10. &c.
16.

Militaris gloria quanta sit, Mur. 22. 24. 30.

Maledicus, Mur. 13. Flac. 12. Syll. 46. 47. pro

domo 3. Planc. 30. 56. 57. Sext. 110. Cæc. 6.

30. Balb. 56. 57. 58. Pifo. 31. 32

Magistratus boni partes, pro Syll. 25. 26

Mors immatura Cæcinn. 12

Mutari in deterius, i. Ant. 33. 34

Modestia, Cæcinn. 103

Maiorum laus, & religio, Harusp. 18. 19

Memoria conferuat beneficium, iii. Catil. 26.

post reditum ad Quir. 1.

Mors non est timenda, 4. Catilin. 7. 8. Sext.

47. 48. ii. Ant. 37. 118. 119. iij. Ant. 13. vii.

Ant. 6. 7. i. Tusc. 1.

Mors pro Patria, vel Religione, quam glo-

riosa, xiiii. Philip. 31. 32

Mortis contemptus, Tusc. 1. per totum.

Mundi pulchritudo ii. de nat. deorum 95. &

conseq.

N.

Nobilitatis quæ debeant esse studia, Ame-
 ri. 14. 5. ex virtute laus eius, Mur. 16.
 17. Pifo 2.

Nobiles in bono, vel malo excellunt, Quint.
 31.

Nobilitatis splendor, & gloria, Sext. 21.

Noua res, & insolita, Vat. 31. 32. 35.

O.

Odio esse omnibus Pifo. 45. 46. 64. 65.
 93. 96. 98. 99

Oppresso opitulari, Amer. 27.

Odium in bonos, Vat. 24. 25. Balbo 66. Pifo

16. 20. 21. 26. 31. 32. Mil. 36. 52. 53. x. Philip.

4. 5. 6. 7

Odium alicuius 2. Catilin. 12. Syll. 83. post re-

ditum ad Quir. 23. pro domo 60. 61. 62.

Vat. 1. 9

Officium conferre in eos maximè, quibus de-

bemus. Arch. 1. 2

Optimates, aut populares qui, Sext. 96.

97. &c.

Orator vehemens, & remissus iii. de Orat.

28.

Ora-

Oratoris laus, & eloquentiæ iucunditas, ii.
de Orat. n. 34. & 188.
Otium ij. Agr. & 188.

P.

Parricidium Rosc. n. 62.
Patientia ij. Agr. 45. x. Philip. 7. xi. phil. 7.
Pax Agrar. 23. ij. Agr. 9. 101. 102. prouincijs
30. 31. Marcel. 14. 15. ij. Ant. 113. xij. Ant. 1
Philosophiæ laus, v. Tuscul. sect. 5. & nu. 60.
de physica.
Præmium virtuti decernendum, Balb. 22. 23.
24. & c. 51. 65. 66. Prouinc. 38. Milon. 59
Pœna parricidij, Amer. 70. exord.
Populus facillè excitatus, Cluent. 13. eius in-
constãtia, Mur. 35. 36. 53. Flacc. 87. Planc. 7.
10. 11. 15. Sext. 115. 116
Potenta inuidiosa, ij. Agr. 23. Pifo. 35.
Patriæ columen, & seruator, Marc. 32. 24. 26.
33. ij. Ant. 113. v. Ant. 37. 38. 39. 42. 43. 44.
49. 50. 51. vij. Ant. 6. 7. x. Philipp. 11. 12. 13.
xiii. Philip. 12. 13. 14
Præteritio egregia, Quint. 13. Amer. 13. Ma-
nil. 25. 37. Cluent. 41. ij. Agr. 4. Rabir. 17.
i. Catilin. 14. pro domo 122.
Planc. 59. Sext. 13. 108. Cœl. 54
Perfidia, Amerin. 109. 110. & c. egregiè Flacc.
9. 10. 11. 12. & c. Sext. 46. Deiot. 30. xj. phi-
lip. 8.
Pietas res ornat, Harusp. 19. 20
Perficere oportet inchoata, prouinc. 34. vij.
Ant. 9.
Prudentia xij. philip. 6. 7

Q.

Quærimonia, Amerin. 9. 12. 29. 30. exordi-
um pro Flacc. & 103. Sext. 64. 93. 45. e-
gregiè Catil. 59. Mil. 35. 103. 104
Queris sine causa, Flacc. 57.

R.

Rapacitas, Quint. 38. 39. 42. Cluent. 67.
68. Harusp. 59. Mil. 79. 76. 77. & passim
in Verrinis. ij. Ant. 62. 66. 67. 68. 97.
iiij. Ant. 9. 10. v. Ant. 32. 33. vij. Ant. 8.
9. 10
Religionis studium, Harusp. 18
Resistere improbitati aliorum, Cecin. 2. Ha-
rusp. 6. 7
Retorquere in aliquem crimen. Amc. 79.
Cecin. 3. Harusp. 6. 7. 17.

Repulsa, Mur. 48. Sext. 25. 26. 27
Ridicula res, Harusp. 8.
Resipiscunt nonnunquam homines, Cœl. 28.
42. 43. 77. xii. Ant. 5. 7
Rebellis, vi. Ant. 4. 5. 6. 7. 8. 9
Rusticæ vitæ innocentia Amer. 75

S.

Senerus, Amer. 85.
Sceleratus, Cluent. 39. 41. 44. 48. 87. 99. i.
Catil. 12. 13. 17. 25. ii. Catil. 7. 8. Mur. 49. 50.
50. 82. Sill. 70. 71. 76. post reditum in Senat.
10. pro domo 23. 26. Harusp. 35. 42. 55. 57.
58. Sext. 16. 17. ex 29. Vat. 18. 19. 20. 22. pro-
uinc. 3.
Seditio, i. Agr. 23. 26. h. Agr. 8. 10. 13. iii. Agr.
16. i. Cat. 12. 18
Seditiosi, iiij. Catil. 4. Mur. 50. pro domo 13.
24. 54. & c. 89. 110. Pifo. 9. 15. 20. 21. 26
Sacrilegus, pro domo 109. & templorum e-
uerfor, ibid. 140. 141. Harusp. 28. 32. 33. 37.
38. 57. Milo. 91. 92. & 4. lib. in Verrem
passim.
Simularus, & versipellis, Cœl. 12. Pifo. 1. 2. i.
Ant. 20. ii. Ant. 89. exord.
Stoicorum instituta, Mur. 61. 62. 63. 74
Spectaculum triste, pro domo, 100.
Planc. 99. Mil. 104. ii. Ant. 64. x. Phil. 8.
Supellex laurissima, Amer. 133.
Superbus, Amer. 135. Cluent. 105. 111. 112. xiiij.
Ant. 4.
Stupidus, pro domo 105.

T.

Temperantia, Manil. 40. & lib. 1. de offic.
101.
Tempori & hominibus, seruire, Cluent. 139.
Planc. 93. 94. 95. Cœl. 12. Balbo 61. Posth.
26. 27. 29
Temporis angustia, Rab. 6. 9.
Timor ex magnitudine periculi, Quint. 6.
Oratoris 77. Cluent. 51. egregiè Sext. 12.
Mil. 1. Deiot. 1. & c.
Timor consequitur scelus, Amerin. 65. & c.
Cluent. 54. pro domo 140. 141. Harusp.
39.
Timendus aliquis, iii. Catil. 16. 17. pro domo,
6. 8. 137. Cœl. 22.
Testes multi innocentia Font. 4. 5. 6. 7. & c.
34. 35. Cluent. 195. & c. Rabir. 8. Flacc. 100.
101. Sext. 9. 10.

Gg

Vaciè

V.

Varietas rerum, & dissimilitudo, iii. de orat. 23.
 Verba non iam spectanda, quàm concilium eorum, qui scripserunt, 49. &c. egregiè 81. &c.
 Veritas tandem innotescit, Cluent. 55. 63.
 Verbera agri, i. Agr. 21. ii. Agr. 66. 79. 80.
 Urbs nobilis, ii. Agr. 40.
 Viri boni, & mali, pro domo, 130. 131. Piso. 41.
 Virtus solum bonum, v. Tuscul. 44. & per totum.
 Vita ducum laude digna, Planc. 27. 29.
 Vita civilis ii. offic. n. 13. 14. 15. &c. beata, Academ. 23.
 Voluptatis affectus, Sext. 22. 23. Cael. 75.
 Voluptatis adiuncta, ii. de fin. 23. Piso. 69.
 Voluptas honesta, iii. de orat. 176.
 Voluptates refugientes, 39. 41. 42. 45. 46.
 Voluptates senum honeste, de senect. 45. 46. 47.
 Voluptatibus maximis finitimum fastidium,

iii. de orat. 96. opt. induct.

Vis, Quinct. 47. 82. Amerin. 99. Cecin. 33. 42. 45. 47. 48. Cluent. 96. Flacc. 97. pro domo, 53. 54. 55. Haruspice. 33. Sext. 79. 80. 85.
 Vi agere non est prudentis, Cecin. 1. Sext. 60. Piso, 42. 43. Mur. 7. 19. Deiot. 36. 37. 38.
 Vlciſci nolle, post reditum in Sen. 21. Sext. 88. prouinc. 2. x. philip. 7.
 Victoria sui ipsius, quàm gloriosa, pro Marcel. 8. 9.
 in Verinis plena sunt omnia accuratissimis amplificationibus, quæ styium adolescentum mirifice possunt acuerè. Tales sunt Rei facinorosissimi l. i. in Veri. nu. 10. vsque ad 15. De Apolline Deliaci spoliato n. 47. ibid. de spoliatione Pupilli n. 93. l. 2. n. 134. Timarchides. nu. 22. Apronius narratio de Lollio ibid. n. 61. l. 5. spoliato Haluntinorum nu. 51. furtum trullæ Antiochiæ Regis filijs exceptæ num. 61. ibid. De Candelabro ibid. 64. Diana Segestana ibi. 74. de Sopatro ibid. 84. Ereptro Herculis. 93. de supplicijs multa graphica & lectu dignissima.

DE

